

interkom

ČS FANDOM

informa ní
servis
fandomu
9/2013

Sbohem, Ivane

Ivana Kmínka jsem poznal přesně před třiceti lety, na jarním pardubickém Parconu 1983. S Jarduou Pořízkou z boskovického sci-fi klubu (tak personálně nepatrného, že mně myslím v Praze nikdy neuvěřili jeho existenci – přestože existoval) jsme tenkrát získali ubytování na pardubické koleji VŠCHT. Kde, když jsme do pokoje otevřeli, už v dubnovém odpoledním slunci pospával o pár let starší chlápek s batohem. Seznámili jsme se, to šlo tenkrát, za totáče, rychle, a on, Ivan, mluvil tak, že Jarda pak nakonec bokem řekl: „Ty vole, on to vyhraje.“ Byla míněna soutěž o nejlepší povídku Parconu, kterou potom Ivan taky, jak bylo předpovězeno, vyhrál s povídkou „Syntaxor zasahuje“.

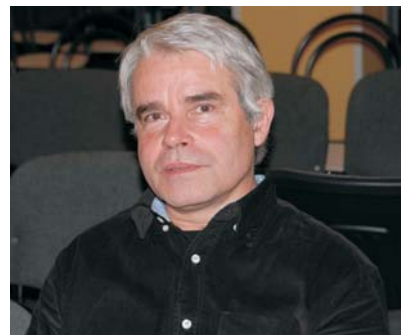
Snesli jsme to, i když to nebylo lehké! Když ho dnes před sebou vidím, přesto si navzdory všemu vzpomínám víc na to, čím mně brzo potom dojal: začali jsme si psát, já jsem mu posílal své fanziny, on mně své povídky, a pak i tom jsme si někdy v létě 1983 slíbili, že až na podzim nastoupím zas do Prahy do čtvrtáku na právech, sejdem se: na kolej Hvězdy, kde jsem mohl bydlet, to mně od sebe z Bratřovic relativně kousek. Pak jsem jednoho dne na tu kolej nastoupil, venkovan s jitrnicema v kufru, nešťastně z toho, kde po prázdninách znovu sedím – a vtom, jako princ z pohádky, se ve dveřích pokoje objevil Ivan! Dodnes nechápu, kde se tam tenkrát vzal, ale nekecal, dodržel slovo a pak išel! Stal se tím mým vlastním prvním kontaktem do fandomu, to i se Zdeňkem Rampasem jsem se poznal až pár dní potom.

V bratřovské Liborovské ulici, kde bydlel, pak Ivan v osmdesátých letech požádal takzvané dvorečky, setkání sci-fistů na dvoře jejich baráku (v létě) nebo vevnitř v bytě s okny do ulice (jindy). Mně z nich ještě víc než to první utkvělo v paměti to druhé. A se v Kmínkovici miniobýváku vedle omeškoliv, vždycky tam hrála hudba, pouštěná z cívkového magnetofonu. Jednou, když jsme takhle v tšinu noci nad vínem zas proposlouchali spousty kytarových solí, jsem se díky Ivanovi dozvěděl, o co jde: To je přece Frank Zappa! Rock je od té doby pro mně hudbou noci, díky za náznak, Ivane! Už nikdy, třeba, nebude možné pustit si třeba „Chungará s Revenge“ bez vzpomínky na Tebe.

Ivan byl pro vodní profesí chemik – i laik chápal, že prominentní. V roce 1989 se díky tomu dostal na několik měsíců na práci do Ameriky. Když přijel zpátky, přivezl mimo jiné videokazetu s klipem Petera Gabriela „Sledgehammer“ (tím, co v něm tancují zmražená kuřata: pozoruhodné, myslím jsem si tenkrát a myslím si i dnes). A dovezl i spousty přehodů, ze kterých jsem se na dálku snažil chytat, co je to Amerika: třeba když v kavárně Slávie vyprávěl, jak na prvním výletě do Kalifornie v cadillaku zprávy přejel kde v horách nedopatřením jelena. Trapné – ale to je (v oně nepředvidatelnosti) Amerika! Později, když jsem si tam sám poprvé sednul za volant, jsem si v duchu říkal: Nesmíš, hlavně nesmíš, vole, přejet jelena ani nikoho jiného, Ivan to říkal. pokračování na str. 6

Obsah

Sbohem, Ivane	1	Ostibit lesklý halmochron	14
tená v pr vodce po Interkomu	2	Zvidavost – jev p irodní,	
Hvězdy bulvár	3	nebo kulturní?	16
Třicet let s Ivanem Kmínkem	6	Těštění letitého popularizátora 19	16
Ale přece jen v těch stopách šel...	6	Proudové šílenství	16
Občas se něco chytí a zůstane	7	Utopie tady a hned, aneb Jak na to	17
Zemřel Ivan Kmínek	7	V otroctví mem. Nebo ne?	18
Poátkové české fantasy	8	Něco je jinak	19
Vilma Kadlečková: Mycelium I	9	Martinus Cena Fantázie	20
JP + LF	10	Povídka Istroconu 2013	20
XB1, časopis a web	10		
Rozhovor s Janem Polákem	11	Přeloha: Vznik fandomu a „realistická	
Vnitřní záležitosti Connie Willisové	14	fikce“ Jana Hlavinky a Ivana Kmínka	

Ivan Kmínek na Dinoconu

tená v pr vodce po Interkomu

K obsahu tohoto ísla

Je tu podzim, smutn íší než obvykle, ve stále se rozši ujícím seznamu ztrát eskoslovenského fandomu p ibly jméno Ivana Kmínka, v tomto Interkomu jsme shromáždili vzpomínky n kolika Ivanových p átel, ale chyb t bude daleko více lidem, jeho rodin zvlášt .

V tomto ísle pokračujeme v p etiskování teoretických prací bakalá kou *Vznik fandomu a „realistická fikce“ Jana Hlavi ky a Ivana Kmínka* od Jana Czechaczka. Ivan se vydání nedožil, ale alespo se s jejím autorem sešel na letošní Akademii SFFH.

Do podzimních chmur zapadá i vydání knihy Jana Polá ka *P íb h spalova e mrtvol*, na stran 11 najdete rozhovor Borise Hokra s jejím autorem a o pár ádek níže autor v medailonek.

Blíží se vydání dalšího dílu pentalogie Vilmy Kadle kové *Mycelium*, je možné, že do té doby ani nestihneme vydat všechny recenze Jantarových o í, které bychom cht íli, ale rozhodn se o to snažíme, tentokrát p etišt ním textu Karoliny Francové na stran 9.

Podzimní porada SFK

je již za pár dní, za íná 18. íjna (jednací den 19. 10.) a op t na tradi ním míst v penzionu Pohoda v B ezové nad Svitavou. **Zden k Rampas**

P íb h spalova e mrtvol

Jan Polá ek možná nepat í k mediáln „nejprofláklejším“ jmén m eské literatury, ale rozhodn pat í k t m nejzajímav íším. Má za sebou úsp chy na poli fantastiky (jeho román *Sp šný vlak Ch.24.12.* si vysloužil v roce 2010 cenu Akademie za nejlepší domácí román) i na poli mainstreamu (v roce 2000 si odnesl Cenu Knižního klubu za knihu *Spánek rozumu plodí nestv ry*).

Nyní, po t ech letech o ekávání, vydává novou knihu. A op t jinou než p edchozí tituly. V nuje se totiž Ladislavu Fuksovi. Ostatn , k est nap í faktografického *P íb hu spalova e mrtvol* byl spojen s Fuksovým výro ím a k t m reedice slavného psychologického románu *P íb h kriminálního rady*.

Zdánliv odnikud se tak vyno il titul, který by nikomu, kdo to myslí s eskou literaturou vázn , nem í uniknout, protože Jan Polá ek, sám vybroušený stylista a vprav , vám bude více než jen zasv eným pr vodcem po Fuksov díle a život :

„Má kniha zachycuje t žká období Fuksova života. Vychází z reálii a Fuks v nich promlouvá jako postavy v jeho románech í slovy pronesenými v dobových rozhovorech. Vznikl p íb h lov ka, který se zcela rozpustil ve svém díle,“ íká Jan Polá ek.

Boris Hokr

Vznik fandomu a „realistická fikce“ Jana Hlavi ky a Ivana Kmínka

Na tomto míst chci velmi pod kovat doc. PhDr. Bohumilu Foví, Ph.D., za velkou vst ícnost a cenné rady, které m p ípsaní této práce vždy posunuly správným sm rem. Dále bych cht í pod kovat Ing. Ivanu Kmínkoví, Csc., za ochotu a cenné informace, které mi pomohly orientovat se v jeho díle. M í velký dík pat í RNDr. Zde ku Rampasovi, doživotnímu prezidentovi eskoslovenského fandomu, za cenné informace, které mi pomohly orientovat se ve sv t Jana Hlavi ky, a za technické zázemí: poskytnutí jinak nedostupných fanzin a povídek, bez nichž by dílo Ivana Kmínka nikdy nebylo kompletní. Nakonec musím velmi pod kovat Michaelae Rampasové, která mi ochotn okopírovala desítky stran text , které by se ke mn jinak nedostaly.

Jan Czechaczek

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

ísla 9/2013 (286)

Adresa redakce:

INTERKOM
Letecká 6,
161 00 Praha 6,
eská republika

e-mail: zrampas@gmail.com
<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zden k Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klí ník a Michaela

Autoři tohoto ísle:

Ivan A akša, Joanna Czaplí ska, Jan Czechaczek, Karolina Francová, Eva Hauserová, Boris Hokr, František Houdek, Petr Kaufner, Pavel Kosatík, Jan Kovanic, Jan Ke ek, Julie Nováková, Richard Podaný, Zden k Rampas, Jan Van k jr.

Sponzoři tohoto ísle

Jan Haberle
Daniela Ková ová
Ji í Doležal

Vychází nepravideln .
Uzáv rka tohoto ísle
byla dne 8. 10. 2013

ISSN 1212-9089

Všechny lánky a recenze
© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Šestiletá Karolinka na prosecké pouti:

Kája: Jé, dobrý den, můžu se s Váma vyfotit?

Karel: No jasně, pojď.

Maminka: Karu, viš věc, kdo to je?

Kája: No přece Karel Švancbenk.

Všichni okolo: smích..

Kája: Já myslela, že jste jenom v televizi.

Všichni okolo: smích..

Kája: My jsme chtěli, abyste byl prezident.

Karel: To já taky.

Lidé potěbuji jistoty.

Bohuslav Sobotka

V tomto světě není nic jistého – kromě smrti a dani.

Benjamin Franklin

Státní svátky R: 1. vražda, 2. vznik již neexistujícího státu, 3. upálení, 4. dva chlápci, co vyvinuli řeč, kterou nemluvíme, a písmo, kterým nepíšeme.

... mám známou, která si přečetla knihu. O tom, že nejvůlejší zlo v dějinách nebyl mor, ani třicetiletá válka a dokonce ani francouzský existencialismus, ale cukr! **Robert J. Heberle**

Koukám, že standardem ve filmech se začínají stávat krásní muži a drsné ženy. **Václav Voříšek nad filmovou rubrikou nového měsíce Pevnosti**

● 26. srpna okolo oběda posílám minulý číslo IK do tiskárny a v podvečer se v ústředí setkávám s Honzou Vaškem jr. a Machákem, ten mi přepoví podrobnou znalost Mycelia a dotahováním podobnosti s jedenáctým zájmem absurdum. Jestli jsem to dobře pochopil, interpretoval Jantarové o i tak, jako by autorka pohlédla tezi, že útoky zorganizovala CIA. Což mi přišlo trochu mimo, protože kniha je snad i o tom, že jedna z těchto věcí, odehrávajících se v skrytu, je, že tragédii na Gany-médu ve skutečnosti vyvolalo teokratické vedení Osse. Vlastně bychom mohli hledat paralelu v tom, že by zde oficiální výklad nebyl pravdivý, ale to je právě podle mého přiklad dotahování paralel za hranici autorského zájmu. Zajímavější mi přišlo tvrzení, že jediný poctivý vědec v knize je Lucas, viz nábožná scéna z pohledu na hvězdy z paluby Trevisovy lodi.

● 29. srpna zastihnu U Kruhu Frantu Novotného a Vlášku, ten mě upozorňuje na některé prvky reformy CK, které znesnadní život účastníkům se autorům.

Večer se probírá výstřelky z novin a časopis z osmdesátých let od Pavla Poláka a Jardy Olši, jr., ale jde to stále hůř, přidají si opět nové brýle.

● 31. srpna sleduji film Královna Alžběta: Zlatý věk a vychutnávám si mazanost scénáristy, jak vyřešili odkávaný problém s tím, jak milovat Alžbětu a nezavírat oči před tím, že jí připravila o hlavu jinou kešanskou panovnici. Sir Francis Walsingham zkrát-

ka narazil na dostojevského soupeře, ale víc neprozradím, co kdybyste se na film ještě chtěli podívat.

Den, kdy zemřel Ivan Kmínek

● 3. září jdu s Honzou Polákem a Tomem Kropákem na udílení cen Knižního klubu, doufám jsem, že tam potkám odborníka na brak Pavla Janečka, který je v porotě, ale letos se omluvil.

Slávu opět uvádí Tomáš Hanák, kupodivu si už nedělal legraci z českých generálních editelů, ale nikdo mu neekl, že tašky s vítězstvím se letos fasují přede mnou, i když napínat předtímné tým, kdo letos získá (na 100 000 Kč) první cenu (navyšenu) prémie nebyl dobrý nápad.

O hudbu a zpívání se postaralo trio Jelení lože, dívčí trio+zpívající harmonikář, ode mne mají ***** z 5. Zvítězila autorka, která napsala generální přehled žen z Valašska (inspirováno vyprávěním babičky a dalších žen z venkova), nic jako Žitkovské bohyně, ale bez bohování, ale byl tam přece jen zmíněn i nějaký našinec, kniha Dareka Šmida Superpěra sice nezískala cenu KK ani prémie, ale měla by vyjít do Vánoc.

Při udílení cen a pak na rautu jsem narazil na Borise Hokra v tyrkysových šatech, Pavla Weigela, Jirku Vlášku, Lubora Faltejska a Terezu Dubovou, asistentku Kristin Olsonové, seznámil jsem s ní Jirkou Vlášku, který si stěžoval na problémy se sháněním práv pro e-knihu.

Večer jsem si všiml Homelandu na T2, ta Draky teda jede, to se nedá stíhat :-)

Večer najdu v poště mail od Evy Hauserové:

Díky za Interkom – ty lásky Franty Houdka mě docela inspirují, že své nyní práce bych mohla sepsat úvahou, která by na to navazovala, nic jako „sociální inženýrství v praxi aneb utopie snadno a rychle“ – všechny komunity ekologů se totiž snaží vymyslet a vytvořit si svoji vlastní ekonomii a jednotvárně nutně stěží o zisky, teritoria, zdroje a moc – a je jasné, že lidstvo musí pokračovat v jakémsi „sebeuměření“, které už stejně do značné míry provedlo, ale evidentně ne dost.

Metody jsou třeba: hulení marjánky (pak se všichni vzájemně milují), zenové meditace (splyneš s vesmírem, dosáhneš osvícení a nějaké hmotné věci jsou ti buďto), hlubinná ekologická cvičení (to je podobné), povinné „vyčkávací“ schůzky kolektivu, kde si lidé dvakrát týdně všechno, ale úplně všechno povídají, aby mezi nimi nezůstalo ani smítko nedorozumění, možná i vegetariánství, veganství a raw strava (to vše údajně ubírá na agresivitě), Non-violent communication, Holistic leadership... a tak dále. Mám to napsat?

(Nakonec to dopadlo trochu jinak, než jsem čekal, ale také zajímavě, viz strana 17.)

● 4. září od Pagioho se dovidám, že zemřel Ivan Kmínek, pak mi volá Ivanova přítelkyně Daniela, a už nemůžu být žádná nadšenej, že jde o eba o nějaký omyl. Podle Danielina přání informuji sciifistickou obec, velmi překvapivě lásky na smutnou zprávu reagovali Honza Vaněk, jr., Richard Podaný, Pavel Kosatík, Joanna Czaplíková, viz strana 1 a 6.

● 5. září v brněně navštívím Epochu, tedy hlavně Zdeňka Pobudu, a pak U Kruhu s Frantou a Michaelou zapíjeme Ivana.

● 8. září na NYXu v reakci na recenzi Ivo Fencla na Neviditelném psu: *Stejně je to legrační. Mycelium je nejvůtší eskou literární (v rámci fantastiky) událostí roku. Je pozoruhodné, kolik lidí Vilmu – a jak snadno – pítvalo zpět jako dlouho ztracenou a znovuobjevenou královnu žánru, na kterou už dávno čekal prázdňý trůn, zbožňující davy a vyhledováno publikum...* Mně to až tak neeká nepišlo, letitě tená i SF/F ještě mají p edstavu o v eech, jako je vznešenost, vd k, krása a ušlechtilost (nesmíme mít a soudit jen podle internetové l zy).

Ve er rozesílám tiskovou zprávu: Minulý týden zem el jeden z nejvůtších eských autor science fiction Ivan Kmínek, poslední rozlou ení s autorem *Utopie, nejlepší verze* prob hne v úterý dne 10. září 2013 v 15.15 hodin v ob adní síni krematoria v Praze – Motole. (V p iloze najdete stru nou rekapitulaci životního díla zesnulého z pera Jana Va ka jr.)

● 9. září v RUR, se Filip omlouvá, že se nedostane na rozlou ení s Ivanem Kmínkem. Honza si d l á š avnaté (p ekladatelsky) výpisky z Padesáti odstín n eho, které ležely na pult . A Bidlo, který p e etl láněk Daniely Ková ové *Otec biologický a matrikový*, kde si žena, aby zabránila otci ve styku s dítem, vzpomíná, že je vlastn vdaná v N mecku, a náš soud může zapsáno v rodném listu, na matrice a roky platičho alimenty (podle jindy ale zase docela rozumného pravidla = otcem je vždy manžel) poslal k ertu. Bidla napadlo, zda by mu nepomohlo, kdyby žádal zpět zaplacené výživné, zeptal jsem se na to Daniely a ta pravila, že spot ebované výživné se nevrací, ale mohl by žalovat doty ného n meckého manžela, který ani neví, že se jeho manželce, kterou roky nevidí, narodilo dítě, aby mu alimenty refundoval on :) Zdá se, že alespo tyto zákony jsou opravdu domyšlené.

● 10. září se jedeme do Motola rozlou it s Ivanem Kmínkem. Koupili jsme s Michaelou kytic se stuhou, na které byl nápis *Děk za Utopii, scifisti*. B hem cesty se rozpršelo, tak jsme už s deštníky vytvo ilu el smutnicích scifist : postupn dorazili Honza Hlaví ka, Franta Novotný, pak Eva Hauserová se San ou, Slávek Švachou ek, Richard Klí ník, Jirka Doležal s Jarkou, Petr a Inka Hanušovi a Jarda Veis, který pak p echázel od skupinky scifist ke skupin z Reader Digestu, že skupiny chemik jsme neznali nikoho. Ob adník, který p e etl velmi p knou poh ebni e , m l trochu problém s delšími neznámými slovy, ale my jsme v d li, že když mluví o civilistech, znamená to scifisti, doufám, že by to pobavilo i Ivana. Po ob adu jsme se šli na chvilku vzpamatovat do Starého pivovaru, Vilme se tam velmi líbilo, možná zde uspo ádá n jaký k est.

Honza Van k, jr. pak vyrazil k Ricarderonovi, kde spolu mudrovali o život , a když R. pronesl, že p es vše stále souhlasí s Candidem: že zijeme v nejlepším z možných sv t , otev el Honza Ivanovu knihu a p e etl motto: *Optimista prohlašuje, že zijeme v nejlepším z možných sv t . Pesimista se obává, že je to pravda*. Vót synchronicita.

● 11. září p ed dvanácti roky citili tisíce lidí podobný žal jako my v era. Ale mohli si pomoci vztekem. Moc jsem naše média nesledoval, ale mám dojem, že si na masovou vraždu spáchanou muslimskými fanatiky uložila bob íka ml ení (nejd ív jsem napsal myšlení, ale to možná také, asi freudovský p eklep).

tu *Druhé letadlo* od Martina Amise, 14. esej a povídek (první t i dokonce z Guardianu, to když ještě kritizoval jak islamisty tak Bushe, ostatní hlavn z New Yorkeru a Times), snad o tom n co napíšu, ve stru nosti ale doporu ují. Já vím, že to vydal Volvox Globator, ale tahle kniha ještě ujde, ob as nesmyslnou v tu pochopím z kontextu a je jich tam jen pár. Jestli bude místo a as, pod lím se s n kolika citáty.

To, že se n jaké u ilíšt nazve náboženské, pro v tšinu naší p edposrané žurnalistiky automaticky znamená, že je nekritizovatelné, jen u Amise jsem našel pregnantní charakteristiku žák pakistánských madras jako nezam stnatelných fanatic (by ve v t kritizující politiku USA).

A Šaman dnes kone n vydal v Šamanov doup ti recenzi na *Jantarové o i*, z ejm si ji šet il na toto datum, recenze je síce trochu jednozna n jší než dílo samo, ale to už tak u velkých knih bývá, že v každém probouzí n co trochu jiného, každý je samoz ejm te jinak a n co jiného v nich najde.

● 12. září vyřážíme na seznamovací recepci nového Korejského velvyslance, po ádanou na podn t Jardy Olší jr. Na pozvánce stojí: Dres Code: Formal, zrecykluju oblek z Ivanova poh bu :-(Ricarderon síce straší, že Formal znamená smoking s motýlkem, ale jde o to, jestli to v dí i Korejci :). Cestou potkám Jelenu, která mí vypráví o chystaném Ateistickém conu, a pak spolu jdeme ke Kruhu, kde již dlí Franta Novotný. Vzpomínáme na Ivana Kmínka a Franta jej charakterizuje jako bludnou duši, stále n co hledající, nikdy alespo na chvíli spokojenou, i testování drog, kterým nikdy ani na okamžik nepropadl, byla sou ást jeho nekon íciho a tedy neúsp šného hledání.

Z rádia zaslechnu n co o Obamov snaze zasahovat do konfliktu v Sýrii, a m napadla taková analogie: co kdyby se evropské velmoci ot esené hr zami napoleonských válek (jako Západ po první a druhé sv tové válce) na Vide ském kongresu rozhodly (jako Západ po Norinberském tribunálu), že je t eba podporovat mir a n jakou tehdejší období dnešních lidských práv. A padesát let potom v Americe vypukne ob anská válka vedená i proti civilist m, ob as metodou spálené země. Jak by dnes vypadal sv t, kdyby tehdy Británie a Francie naložily na své lo stvo n mecké a ruské vojáky a jeli chránit civilisty do USA?

Je tu šestá, a vyřáží do Akademie, kde Richard Klí ník s Jaroslavem Rónou k tí Poeova Démona zvrácenosti. Tam se k nám p idal ještě Milan Gelnar, a spolu n vyřážíme do rezidence korejského velvyslance. Protože za alo pršet, bylo v okolí Václaváku nemožné sehnat taxík, a tak jsme se vydali na cestu MHD. Bohužel jsme si vybrali stejný autobus jako anonymní psychotik, který, když idi nezastavil, kde by on rád, za al naše vozidlo demolovat. Nakonec jsme se ke Kazance dostali jen se tvrhodinovým zpožd ní, ale (n kte í, jme novit zvlášt Ricarderon) docela promokli.

Vedle Jardy Olší, jr. jsem tam v suchu a teple našel Filipa Škábu, pozd ji i Miloše Podp ru a Ivanu Bozd chovou, která m seznámila s Michalem Ajvazem. Pobavil m proslav nového ambasadora, kde vedle zvyšujícího se po tu let Soul-Praha p ipomíná, že má tu est bydlet ve vile, kde žil 10 m sic Alexander Dub ek a dvacet let Gustáv Husák.

● 13. září jsem p i dopl ování Legie.info narazil na to, že jeden z autor soutěže **0 nejlepší v decko-fantastickou povídku** (Sedmi ka pionýr, 1983; hle me, máme výro í), kde se poprvé projeví Ivan Adamovi nebo Vilma Kadleková a další, pozd ji napsal fantasy ságu, napadlo m , zda to nebyl onen zpronev re ný m stský ú edník, jeho jméno také za ínalo na B. Ale Borkovec to nebyl, je z trochu jiné generace o cca 10 let mladší.

A mezitím v Plzni fanoušci, co ještě um jí trochu žít, slaví Pátek 13., tedy Pivocon, ach jo.

● 14. září propuká pražská Muzejní noc; nechám se odvléci na výstavu Monarchie do Národního muzea v bývalém parlamentu, je to nejbliž k Metru :) Po cca stominutové front jsme uvnit , kde se nás našt stí ujala Klára Smolíková a nasm rovala nás na nejlepší prohlídkovou trasu. Jiného scifistu jsme p i následujících dvou hodinách prohlídky výstavy a prostor bývalého Federálu nepotkali.

● 17. září se s Michaelou vydáváme na k est knihy P íb h spalova e mrtvol. V p kném prost edí Café erná labu v osmém pat e paláce jsme mohli jen litovat, že na terasu s výhledem na okolní st echy a snad í na Petřské nám stí, kde stojí rodný d m Ladislava Fukse, se odvážili jen otužili.

Sešla se zde p etná skupina lidí z Albatrosu, pár zájemc o knihu a banda scifist , pravda trochu skromn jší než obvykle. Po dlouhé dob jsem vid í Honzu Polá ka s rodinou, Egona íerneho s paní Jarkou, Kryštofa Kudlá e, seznámil jsem se s Vendulou „VI a kou“ Brunhoferovu, pak dorazili Klímovi, San a, Honza Van k, jr., Boris Hokr, Tom Kropá ek s manželkou Ivanou, která p ed lety po idila fotografie Fuksova bytu, jedna z nich je í na obálce Honzovy knihy.

Po ad uvád í spoluautor knihy Fuksových pam tí *Moje zrcadlo a co bylo za zrcadlem* Ji í Tušl. Zajímav na Ladislava Fukse vzpomínal další jeho p ítel Radko Tobi ík. Bohužel notebook, na kterém bylo p ípravené pásmo hudby a fotografií, upadl do zaheslovaného režimu spánku a dokud se jeho majitelka nevrátila z joggingu, tak se muselo improvizovat, což na Honzu, kterého v polovin ve era odvolávali kv í natá ení v TV, nep sobilo zrovna pozitivn , našt stí vše p ežil, takže jej to nejspíš zocelilo. Nakonec to byl celkem p íjemný ve er.

Mn se povedl p kný vtípek, když jsem se ujíš oval, že jediná p ítomná blondýna, vedle které stojí indiánský manžel, je opravdu Daniela Iwashita.

● 18. září jsem dostal mail od Borise Hokra, asi jsem mu v era utkv í v pam tí. Nejspíš pro n jakou p edmluvu ze mne pá il vzpomínání na postavení eské fantasy v devadesátých letech. Trochu jsem se rozepsal, a protože tuším, že z toho použije tak jednu v tu, oblažím vás svým textem na stran 8.

● 19. září je u Kruhu k vid ní nová obálka nového vydání Valhaly, Franta je spokojen :-)

Milan Fibiger lká nad tím, o kolik je Verne v *Vynález zkázy* vizuáln chudší než Zeman v film. T šil se, co všechno namaluje, ale bude-li se držet striktn p edlohy, bude to ilustrac n celkem nevýrazná kniha.

● 20. září první ádný Klímovský ve írek po prázdninách, tentokrát s eckou tematikou, a jsou ty dovolené alespo k n e-mu užite né, Honza Van k jr. dovezl t íkope kovou zmrzlinu

na ecké motivy (s vlašskými o echy a medem), Liba dv lahve retsiny, Vilma nava íla nestylovou dý ovou polívku a masové kulí ky a krece z o ky (veeery hot). Za ecko jen tzatžíky a státní dluh. Milena dodala olivový džem, ouzo a pln né ervené papí ky. Jolana musaku, jestli se nemýlim.

Richard Podaný se omluvil, že si t m dv ma týdný zdrav jšího životního stylu v Provence n jak rozhejbal t lo, a než si n kolika šichtami u PC op t p ívodí normální kvazimrtvolnou ztuhlost bederní, kr ní a jiné páte e, musí sed t doma.

Ale í tak se nás sešlo dost, musíme za ít po ítat dv starší Klímovic ratolesti a Edu jr., kte í již nepa ío patro výš s mr aty. Ty dodali Karolina Francová, která p íjela z Liberce s d tmí a manželem Pavlem, Milena a Rámišovi, takže patro demolovalo, odhaduji, šest hol í ek a Kristián. Julie, Satai a Karolina si uprost ed ve írku vytvo íli n co jako spisovatelký workshop, už se zkrátka dlouho nevid í. My spíše s Pavlem probírali práci policie v t chto zajímavých asech.

N komu se m že zdát p ít hodinový ve írek dlouhý, zvlášť po neš astníky, kte í p ed tím 5x navštívili pracovní proces, ale když se to rozpo ítá, tak na jednoho hosta máte tak 10 minut za celý ve er (sešlo se nás p es dvacet). Když okolo jedenácté usnul Bidlo pod stolem, za ali se starostliv jší rodi e shán t po svých p edškolních d tech a ve írek se za al redukovat.

Zapamatoval jsem si, jak mi Ivan Hraní ka lí il, že te GEB tak íkajíc p es hudbu, že sou asn proniká do textu í do odkazované Bachovy hudby, kterou si p ehrává. A Liba mi ekla, že autor monografie o Ladislavu Fuksovi Erik Gilk je její spolužák, musíme ho pozvat, až bude v Praze.

● 21. září si ráno gratuluju, jak jsem moud e dávkoval medovínu, 6 druh pomazánek a salát , masové kulí ky, musaku, dort, a již od rána piln a s radostí pracuji. Pak jsem byl ale vytažen na výstavu *Jak chutnalo za monarchií* o stravovacích návycích te již v p edminulém století v letohrádku Kinských a opravdu nevím, zda m dorazila výstava, neskute n bordelá -ská MHD, dehydratace, p eh áti í etba *Mrtvého v parovodu*, ale když jsme po výstav kone n doputovali na Atea-con, kde jsme narazili na Julii, Sataie, Roberta Rameše a Toma Petráška (další známí byli na p ednášce o tom, zda byl Ježíš vymyšlený), tak se mi za ala motat hlava a ud lalo se mi docela zle. Takže jsem odvolal poslední bod denního programu, totiž návšt vu u Jardy Olší jr., a vydali jsem se s Mišou dom . MHD se znovu vyznamenala, ale nepoda ílo se jí m zabít, takže m vlastn posílila.

● 22. září se u Olšových neúsp šn pokouším o instalaci tiskárny, ale ta, když už n kdo má ještě Windows XP, p edpokládá alespo SP3 :-)

● 23. září z áslavské razím za Honzou Hýskem, Ivan Kmínek m tak vyd íl, že se snažím nic moc neodkládat, po ned íní zdravotní epizod na Atea-conu ani nevím, zda spíš kv í mn í Honzovi.

● 24. září zajdu na vernisáž výstavy Soul m sto obehnané hradbami, bohužel pro p íliš dlouhé úvodní ceremonie a vystoupení d tí ek z Pet in odcházím p ed asn , abych okouknul hrob Ladislava Fukse v den jeho devadesátého výro í, ale tam se zase dostanu až na poslední chvíli. :(**Zden k Rampas**

pokračování ze str 1 Byl životní realista. V tehdejšímu fandomu to byl jediný normální člověk mezi Maršalci. Ale Ivan jako jeden z mála z nás nejenže realitu uznával, ale jako realista i psal svou sci-fi. Snad to nezná nesrozumitelně. Vzpomínám si, že jsem tenkrát nad jeho povídkami často frflal, protože se mi zdály málo romantické: nelítalo se tam hlubokým vesmírem dost hluboko a obyčejně se tam nelítalo vůbec nikam. Z těch povídek, odehrávajících se často v panelácích, vyplývalo, že život vždycky byl, je a bude poněkud ubohý. Takže když o tom dneska dumám, nejsem si vlastně jist, co Ivan mezi námi všemi fandomovými bláznů pohledával. Většina z nás si asi myslí, že odněkud přiletí něco extra. To Ivan nečekal.

Nudil ses mezi námi, Ivane? Mně se navzdory všemu zdá, že možná ne. Vždycky sis zapálil cigáro, nahodil nějaké skeptické téma a pak už jenom poslouchal, když jsme ti je, my romantici, zařadili vyvracet. A (nežlob se): občas ti i v tom ulítávalo, že žádný skeptik ve skutečnosti nejseš, že jseš taky romantik jako my, jenom převlečený.

Nechápu, proč s uměl. První v téš nedorozumění mezi námi. Ale já fakt vím, že to zas jednou skepticky probereme, nekecám! Pustíme si Zappu a se Zdeňkem, Frantou, Ivanem, Georgem a všema, co tam s náma přijdou, všechno vyřešíme jako vždycky. Díky, Ivane!

Pavel Kosatík

Ticet let s Ivanem Kmínkem

Ticet let, to je asi polovina života, jeho přesně, bohužel.

S Ivanem Kmínkem jsem se seznámil právě před ticeti roky na Parconu 1983, kde on získal první místo v Ceně Karla Čapka a kde já byl v porotě jejího prvního kola.

Jemu tehdy bylo ticet, mně o tři roky méně, ale životní zkušeností jsem se mu nemohl rovnat, a bylo velkým štěstím pro CK a její další členy, že druhé kolo hodnotili opravdoví spisovatelé a profici, jako tehdy byli Jarda Veis, Ivo Železný, Zdeněk Volný... Být to tehdy na mně, místo Ivanových drobných příběhů drobných lidí bych zval nějakou poádnou kosmickou árnou a nikoli Ivanovy příběhy plné jiskřivého humoru. To až později mi zřetelně bylo jasné, že nic v divokých hlubinách vesmíru nemůže být tak nepochopitelné jako ženské myšlení, složité jako návod na zapojení videa a absurdní jako úřední předpisy. A že psát právě o tomhle je v Česku zasluhující si uznání, ne proto, že by se o vesmírných bitvách nemělo psát, ale proto, že o tom Ivan hodně rád nebo alespoň o hodně víc než většina jeho tenáčů.

(Jedním z paradoxů science fiction je, že spisovatel, který psal o věcech, se kterými se dříve nebo později musí potýkat každý, je pro vydavatele tzv. menšinový, kdežto autor vnučující se v něm, které se nás díky bohu snad stále ještě netýkají, jako tehdy problém mutantů v generacích kosmických lodí i dnes pohlavnímu životu upírů, píše pro masu :)

Ivan bydlel nedaleko kolejí V trnku, kde tehdy sídlil SF klub Villoidus a kde jsme se po Parconu opět setkali. (Abych zůstal v osobní rovině, bylo to tak, že Ivan před koleji poznal mě a zeptal se kudy do Villoida; já byl na Parconech obvykle šilený jak ratlík a nezapamatoval si každou tvář, která se před mě

objevila, bylo o vitě z Mloka, na to jsem měl příliš práce s tím, aby byly napsané a podepsané diplomy.)

Díky této geografické blízkosti (v době předinternetové doba dle ležité) se z Ivana stal jeden z významných předispovatelů fanzinu SF, který Villoidus od roku 1982 vydával.

V následujících letech (podobně jako Eva Hauserová a později i já s Michaelou) pokračoval ve svém domě proslulé scifistické vědecké dílně zvané dvorečky. Škoda, že mu je později jeho druhá žena Zuzka zatrhla, potom co jim nedostatečně socializovaní fanoušci párkrát zaneřádili koupelnu :)

Spolu s Ivanem jsme celé roky, prakticky od začátku Perestrojky, čekali, až se Stedoecké nakladatelství pochlapí a vydá jeho román Utopie, nejlepší verze. Dodnes v hlubinách SF archivu někde odpovídá jedna předložená kopie, bohužel když po roce devadesát Utopie, nejlepší verze konečně vyšla, nezaslouženě zapadla (dílem i kvůli přílišné obálce) v předloženém fantastiky standardní úrovni.

Považoval jsem tedy za velkou ztrátu, když jsem mohl předispováním novému vydání knihy v nakladatelství Triton.

Zdeněk Rampas

Ale přece jen v těch stopách šel. No jo. Do tmy tmoucí...

Na povídky Ivana Kmínka jsem narazila hned, jak jsem začala číst českou science fiction a ještě než jsem přišla do styku s českým fandomem. Jako skoro celá česká v deckofantastická tvorba raných 80. let byly humorné, ale byl to humor zasazený na důkladném pozorování tehdy nepříliš radostné skutečnosti. Hořkosladká groteska, kterou Ivan brilantně ovládal, zapadala do našich – tím myslím českých a polských – nálad, a ústřední kancelář vesmíru si připomínala tehdejší úřady fungující na principu chaosu. Jedním z mých prvních předkladů polštiny byl *Syntamor zasahuje*, otištěný v mainstreamovém časopise – na mě si nik *Fantastyka* jsem si tehdy ještě netroufla.

Pak, když jsem se pustila do doktorské dizertace, přišla samozřejmě i na *Utopii, nejlepší verzi*, kterou považuji za opravdu nejlepší antiutopistickou verzi – a to nejen v českém měřítku. Svými filozofickými otázkami, co je vlastně podstatou štěstí, zda lze člověkem manipulovat tak, aby se cítil skutečně šťastný a spokojený, anebo mu ponechat volnou vůli, kterou však doprovází utrpení, pochybnosti a neštěstí, stále provokuje k zamyšlení nad vlastními životními volbami. Přitom je tu opět ten místy až jizlivý humor, ironie dovedená až absurdum.

A pak je tu ještě povídka *No jo*, znovu vycházející ze skutečnosti, ale dojmající až do morku kosti – jedna z těch perliček, na které člověk po přechlazení nikdy nezapomene... A koliv jsem se s knihami Ivana Kmínka setkávala na různých místech, byl pro mě především Autor. Seznámila jsem se s ním až na jednom setkání scifistických dinosaurů po ádaných Zdeněkem Rampasem a viděla ho jen párkrát. Když jsem mu předložila jakém hovorů řekl, že postavou Martina Lardena ve své *Utopii* velice důvtipně navázal na román *Man Plus* Frederika Pohla, odpověděl, že ten román nečetl, ale kdyby jen tušil, že snad nějakým způsobem jde v Pohlůvých stopách, určitě by zápletku změnil. Ale přece jen v těch stopách šel. No jo. Do tmy tmoucí...

Joanna Czaplíková

Ob as se n co chytí a z stane

Mám dost špatnou paměť, ale ob as se n co chytí a z stane. Těba jak jsme kdysi s Ivanem Kmínkem chodili po liduprázdňem no ním m st . Díky mé nespolehlivé paměti to mže být patnáct let, ale taky dvaadvacet. N co mi říká, že to m sto bylo Ústí nad Labem, Ústí prvních porevolučních Parcon , ale klidně to mohlo být i jiné m sto v jiném ase. Možná jsme prostě utilitární šli z místa conání na místo p espávání, ale spíš jsme tu ztemnělou neutronobombovou m stskou pustinu zvolili jako zm nu proti ruchu a kvasu na conu. Možná jsme šli v po etnější scifistické sme ce, ale spíš jsme byli jen dva, protože kdyby nás bylo víc, bylo by to halekav ější a sranovně ější, ne tak komorní, jak si to, možná, pamatuju.

Ivan mi vykládal o románu, který by rád napsal. Později jsem zjistil, že podobně tehdy mluvil s adou dalších z okruhu p átel, asi aby si to t m vyklady urovnal v hlav ě. řekl bych, že v názvu té ne-knihy bylo slovo *Genesis*, a možná taky slovo *projekt*, a kdo ví, jestli se to snad nemělo jmenovat i *Projekt Genesis*. A mám dojem, že to m lo být o v - dátelech, kte í neprodyšně izolovali vhodnou planetu, tr í nad ní a ekají, jestli spontánně vznikne život. To aby se konečně rozsekla stará otázka, jestli tedy p íroda, anebo n jaký demiurg.

Byla to na první pohled perfektní knížka, která nebude nikdy napsána. A Ivan už pak taky nic nepsal. Divně je, že se mi nevybavuje, že bychom ho n jak usilovně urgovali a p emlouvali; možná nám vlastně podvědomně sta ilo to, co te už není a nikdy nebude, totiž že Ivan JE a že se ob as ukáže. Ale možná se i v tomhle pletu, protože mám tu špatnou paměť. Ale jednu věc si pamatuju zcela bezpečně, i když to není tvrdý fakt, ale jen obyčejný pocit: Jak jsme tak špacirovali, říkal jsem si, že n koho takhle báje n praštného jednoduše musíte mít rádi. Protože i když mám dost špatnou paměť, ob as se n co chytí a z stane; těba Ivan Kmínek.

Richard Podany

Zeměel Ivan Kmínek, výzkumník a literát

V úterý 3. září náhle zeměel Ing. Ivan Kmínek, CSc., autor jednoho z nejlepších českých v deckofantastických románů *Utopie, nejlepší verze*.

Kmínek se narodil 21. července 1953 v Brně; v letech 1971-6 vystudoval Vysokou školu chemicko-technologickou a po roční vojenské službě se stal v deckým pracovníkem Ústavu makromolekulární chemie SAV. K science fiction tihl od dětství, a když se po átkem 80. let p idal k rozmáhajícímu se hnutí jejich fanoušků, rychle se stal spolu s Janem Hlavíčkou p edním z autorů tzv. generace Ceny Karla Čapka. Jejich dílo spojoval humor a absurdita, pochopení pro slabosti „malého českého lov-

ka“ drčeného soukolím d jin, neprvoplánové narážky na dobovou realitu, jejichž subtilnost nebyla projevem opatrnictví, ale součástí intelektuální hry se spřízněným naladěným čtenářem. Kmínek vyhrál první a druhý ročník CK s povídkami Syntamor zasahuje (knižně v antologii *Stalo se zitra*, Svoboda 1984), v níž aplikace umělé inteligence na seznamovací rituály narazí na nedostatky socialistického zásobování, a Druhý vstup do téžky (*Lovci zlatých mloků*, Mladá fronta 1988), naho klým p íb hem o nemožnosti změnit vlastní minulost.

Zatímco zbytek okruhu CK zůstal u snáz publikovatelných povídek, Kmínek dokázal svoji poetiku rozvést do románu. První verze vznikla už v polovině desetiletí, p epracovaná podoba reagující na naděje i omezení Gorbačovovy p estavby byla dokončena roku 1987 a dokonce p íjata ve St edo eském nakladatelství, to však protáhlo vydání až do doby t sn p ed svou likvidací na ja e 1991 (v roce 1990); v roce 2006 román reeditovalo nakladatelství Triton v adě v nově moderní české SF, a to i jako e-knihu.

Utopie, nejlepší verze s podtitulem *Zábavné panoptikum, tematicky zaměřené na odkýboj dobra proti dobru* je brilantní alegorie bez así stagujícího reálného socialismu. Jeho hrdinové jsou outside i ve své umělé společnosti, kte í za nou odhalovat její nedostatky a rozpory navzdory všudyp ítomnému ujištění, že je v decky řízená

jako nejlepší ze všech možných. Po ad tragikomických dobrodružství zjistí, kdo jimi manipuluje pod záminkou maximalizace obecného štěstí a dokonce je p ípravil o vlastní totožnost, ale jejich vzpoura je marná a vyprav kon i rezignaci nad gulášem. Pavel Kosatík o knize napsal: „Ten sv ět je prohaný, smyšlený, neupřímný a je tak i popsán – slovy, jež jako by nikdy nebyla myšlena vážně, s ironickým nadhledem, který je ve vypjatých pasážích k nerozeznání podoběn totální upřímnosti. ... Toto smutné putování r znými podobami banality a malosti vede nejen k prokomponovanému obrazu špatné realizace „velké“ myšlenky, ale i k pochopení lidskosti i v jejich nejsmutnějších nebo nejodpudivějších projevech.“

Román d stojně rozvíjí českou tradici společenskokritických antiutopií, jako byl Vejdlík v *Návrat z ráje* (1960). Jestliže se u generace CK psává o apkovsko-nesvadbovské linii, Kmínkova parodická virtuóznost má blíž k jinému klasikově naší fantastiky, Jiřimu Haussmannovi; jeho cit pro fráze všeho druhu, od plakátových hesel p es intelektuálské tlachy po „holozorní seriál Jak se máte, Braunovi?“ je až polákovský. A konečně v knize doznívá vliv, jaký m l na Kmínkovu ran ější tvorbu jiný pišící chemik Vladimír Páral co do stylu i nahlížení na milostné a společenské vztahy.

To, že t žist Kmínkova díla tvoí jediný román, má svou

stinnou stránku: jeho povídky nebyly na rozdíl od Hlavíkových vydány souborně. Přes tisíc jich je roztroušeno po časopisech a antologiích (některé byly i inscenovány rozhlasem), další zůstaly jen ve fanzinech nebo rukopisech kolujících mezi přáteli. Útlá sbírka *Ústřední kancelář vesmíru se neozývá* (Laser, Plzeň 1992) kombinuje cyklus satir o byrokracii, poněkud inspirovaných Lemovými groteskami, s několika delšími díve nevydanými prózami; možná vůbec nejlepší z nich je pozdní netypicky vážná *No jo*, hrabalovský monolog pozvolna s krutou samozřejmostí odhalující obraz blízké budoucnosti, kde penzisté čekají na eutanazii s pitkami a stiháním metru jako odvedenci SLA na konec vojny.

Hnutí fanouškovské science fiction bylo jednou z náhradních aktivit, kterým se československá společnost 80. let v nově z nedostatku jiných možností, a listopadová revoluce v něm přinesla zásadní obměnu. Kmínek byl mezi prvními autory SF, kteří se odmíteli – podle vlastních slov naprosto ztratit impuls k tvorbě; snad i proto, že rychle vycítil, že zájem tená se v nových podmínkách posune ke komerčnější, méně intelektuální podobě žánru, která mu byla cizí. Nikdy si ovšem na tu proměnu nestožoval, o svém literárním díle mluvil jen málo a skromně a plně se soustředil na nové přiležitosti, které doba přinesla.

Kmínek patřil k těm šťastným duším, pro něž se v da nikdy nestala rutinou, ale zůstávala „dobrodružstvím poznání“, stejně jako sám život. Když se v polovině 90. let už začal psát

o MDMA ili extázi, Kmínek vybaven knihou chemika Alexandra Shulgina na toto téma syntetizoval několik odrůd příbuzných fenethylaminových psychedelik, vyzkoušel je na sobě a úkony porovnal s důkladností experimentálního deníku v několika láncích. Jako hrdý racionalista a skeptik bral porevoluční boom pseudovědy tak jako osobní, ovšem jeho náute neodpovídalo sdružovat se ve spolku Sysifos a zaměřovat na protivníka bubnovou palbu ze zálohy: Místo toho vyrazil do elních stěnůtů v nejznámějších internetových diskusích s málem donquijotovským nadšením, nebo snad trochu nevšední dobromyslnou pobaveností. V posledních letech se účastnil debat světových vyvrace konspiračních teorií o 11. září 2001, o čemž publikoval několik článků na blogu Lidovky.cz; byl hrdý na svůj příspěvek k rigoróznímu děkazu, že údajné stopy „nanotermitu“ v troskách WTC je prostě základová barva z ocelové konstrukce.

Roku 1997 Kmínek z podfinancované akademie odešel; rok po ekládal a redigoval pro nakladatelství Harlequin, potom byl redaktorem časopisu Reader's Digest Výběr. I v něm se snažil prosazovat populárně naučné články na úkor laciných senzací. Roku 2006 se vrátil do reformovaného ústavu a s chutí se v noval výzkumu polymerů pro optické aplikace. Nadále po ekládal z angličtiny odborné knihy i beletrii.

Po dvou rozvodech žil s přítelkyní; měl dvě dcery a syna.

Jan Vaněk, jr.

Poátkové české fantasy

Kdy a jak se už začal mluvit o fantasy žánru (ideálně i co si pod tím pojmem lidé představovali, než tady začaly vycházet fantasy masově)?

Já se poprvé s fantasy setkal někdy v roce 1979, kdy jsme do SF klubu pozvali na povídání o všem možném okolo žánru a psaní Jardu Veise. Dorazilo hodně fanoušků i mimo klub, část z nich četla anglicky a měla možnost se dostávat k zahraničním knihám a jeden z nich se Jardy zeptal, co si myslí o stále astěji se objevující feudální science fiction. Nikdo až na tazatele netušil, na se ptá, tak to vysvětlil, že má na mysli SF odehrávající se ve středověku, kde se objevují draci a arování.

První české vydané protofantasy byla asi kniha Světy bez hranic od Bertila Mårtenssona v roce 1982. Píšu protofantasy, protože autor na konci příběhu ještě cítil nutkání vše v deky vysvětlit pomocí teorie paralelních světů.

Co je považované za první českou fantasy?

Za první českou fantasy se obvykle uvádí text vložený do novely Jaroslava Velinského *Den a noc* (1982 v knize *Stalo se zítřka*). I tam je fantasy složka „světlena“ pomocí virtuální reality.

Svěbytnou fantasy psala Vilma Kadleková a fantasy je svým způsobem i první díl Valhaly Františka Novotného vydaný v roce 1994. Ono asi obecně platí, že čím je dílo povedenější, tím hůře se azuje do nějaké škatulky.

Ale za fantasy lze považovat (má nějaké znaky) i román Jana Weisse *Děm o tisíci patrech* (ale i tam je fantasy složka nakonec vysvětlena tyfovou horečkou).

Jak fungovalo vydávání české fantasy na začátku devadesátých let

(pseudonymy jsou jasné, ale co třeba možnost publikovat někde fantasy povídku? Ikarie byla myslím výrazně sciifistická).

Mám za to, že dělení na SF a fantasy jsme na začátku devadesátých let nijak neprožívali, určitě ne jako ideologicky. Například v roce 1991 získala druhé místo v soutěži o Huáelého* povídka Jaroslava Zapletala *Rull – kniha a Me*, která pak vyšla v Interkomu 7/1991 a Ikarii 11/1991. Takže mám dojem, že když se co zaujalo, nebyl s vydáním problém. A pokud fantasy vycházelo méně, bylo to tím, že se jí méně psalo a méně jejich textů mělo potěbnou kvalitu. Je otázkou, zda máme psát, že první fantasy se objevila až nebo už ve čtvrtém Ikarie. (Lovec arodů jnic, Ikarie 4/90). Dnes je situace asi jiná, protože se české povídky do Ikarie XB1 dostávají vlastně přes soutěž Ikaros/Daidalos.

Ad pseudonymy, to je tuším již vyvrácená Jirešova obzecněcká teze o útlaku fantasy autorů v minulosti temných devadesátých let, na posledním FF se celkem jasně vysvětlilo, že do pseudonymů nutil autory pouze jeden nakladatel Latenberg (nebo tak nějak) z nakladatelství SAGA Sternberk. Celkem vydal sedm knih (a vytvořil i sedm pseudonymů). Pak se zcela jiných přičin objevil pseudonym na prvním vydání prvního dílu Valhaly, nějaké v edici Rodokaps a u knih, kde autoři nechtěli, aby s nimi byly spojovány, a možná měl nějaké pseudonymy JWP, ale to byl tuším spíše projev jeho hravosti...

Otázky Boris Hokr, odpovědi Zdeněk Rampas

* Jen pro zajímavost, první místo získala Vilma Kadleková s povídkou *Ten, kdo přišel z vesmíru*, tuším, že právě v ní přichází AŠ–šád na D-alfu.

Vilma Kadleková: Mycelium I – Jantarové o i

Je dvacáté šesté století. Domovskou planetou lidstva je stále Zem. Lidé díky technologii vesmírných let kolonizují vesmír a navazují první kontakty s jinými civilizacemi. Divoké vize o válkách s mimozemšťany se nenaplní. Ósseené jsou humanoidní, mirumlovní, ochotní komunikovat a podléhají se pokročilé myceliální technologii. Zem s nimi navazuje diplomatické styky a silný obchodní kontakt a přijímá je v duchu nejlepší tradice svobody slova a vyznání. Jak už to tak ale bývá, ne vše je takové, jak se zdá na první pohled. Vliv Ósseen rychle sílí, a to nejen díky technologické převaze a lidské závislosti na jejich vesmírných lodích, ale také díky až naivní otevřenosti lidské společnosti.

Válka idejí

Vilma Kadleková svou románovou ságu rozvrhla do pěti dílů a tento obrovský literární prostor využívá do poslední kapky. Otevírá před čtenářem pevně a nápaditě vystavený svět. Myceliální technologie, které Ósseené lidstvu poskytli, postupně pronikají do doposud vyloučeného lidského prostoru a nenápadně se v něm zabydľují. Prolínají lidem pokrok nebo posílení, ale zároveň infiltrují lidskou společnost s cizostí parazita a vytvářejí spodní vrstvu skutečného konfliktu.

Spolu s technologiemi totiž přichází i ósseené náboženství, obřady a mystika. A náhled na morálku a práva jedince diametrálně odlišný od lidského. Ósseené dovedně využívají ochranu základních lidských práv a svobod a pod rouškou práva na svobodu vyznání pronikají do lidské společnosti a postupně ji ovládají. Lidé se tomu nejenže neumí bránit, dokonce nemají vyvinuté ani mechanismy, které by jim umožnily aspoň poznat, co se ve skutečnosti děje, a dokázaly by nějakou obrannou reakci vůbec spustit. Vše povaná morálka jim říká, že pronásledovat druhé kvůli jejich odlišné víře a názoru není správné, a zabráňuje jim poznat, že tady ve skutečnosti nejde o svobodu slova a názoru, ale o bitvu idejí. O válku, v níž nakonec přejíže ten silnější. Paralela se současnými západními demokraciemi, které obtížně hledají rovnováhu mezi ochranou svobody vyznání jednotlivce a ochranou vlastních zájmů před náboženským fundamentalismem, je zřejmá a je nosnou myšlenkou knihy. Přesahem, z něhož mrazí v zádech a který se nutkavě zadírá pod kůži, čtenář má, že jen s narážkami dlesem pozorovat silící spodní proudy mimozemské invaze, která se na povrchu tváří jako diplomacie a politika, a přitom ničí lidskou společnost v samotném jádru.

Dležitě v cí se odehrávají vskrty

V rovině příběhu jsou Jantarové o i smíšeným dramatem o střetu odlišných kultur, politického thrilleru a špiónážního ro-

mánu. Šachová partie mezi Ósseany, Zemí a Fomalhiou se tu sice teprve rozehrává, ale děje se tak s rozmachem, který ne nechává na pochybách, že v dalších dílech série nás čeká ještě mnoho překvapení. Autorka výborně zužitkovala parapsychologické schopnosti typické pro argentinový vesmír. Od gleewariňanů pracujících pro ósseenou tajnou službu se čtenář dostává do kálovitace, energetických blesků i temných protonací, čeká ho vyšetřující ósseený kněz, který si s pomocí telepatie odpovídi bere bez ptaní a dovolení, nebo třeba úplně prostě v štecké sny. To vše se spadá do silně plánovaných plánů, která se postupně stahují kolem bezbranného lidstva.

Vesmírný kruh dokonalého bytí

Po stránce atmosféry a reálnosti mimozemské hrozby román velmi silně i za lení ósseených obřadů a mystiky. Ósseená společnost je formou vlády teokracie. Prostředníkem a vykladačem božské vůle a práva je pouze kněz. A je to vůle a právo velmi kruté. Zahrnuje mučednickou smrt, mizéria, naprostou poslušnost i nelidské tresty za herezi. Přitom však tyto prvky neprobí samou elítel nebo jako snaha lacině šokovat. Jsou totiž klíčovými pro pochopení

motivů a akcí protivníka a v rozhodnost odlišnosti. Ósseené nejsou pro lidi cizí civilizací kvůli lišedě k životu, divným obřadům, jejichž pohledem vám mimochodem dokážou vypálit zrak i mysl, nebo velkým uším, ale především kvůli lišedě akceptaci a podvolení se zcela jiné morálce a jejímu prosazování. To z nich činí cizince v pravém slova smyslu.

Lucas Hildebrandt

Vše, co doposud bylo jen domněnkou, tvoří dužinu kolem jádra, jimž je hlavní hrdina. Lucasi Hildebrandtovi, poradci Rady pro výzkum a osídlování vesmíru, výchova a vzdělání daly možnost proniknout do samotného nitra ósseené společnosti a poznat ji tak jako na Zemi jen málokdo. Je mu jasné, že Ósseené nejčteněji a nejvíce chtějí lidské hodnoty tak úplně nesdílet. Dokáže odhadnout jejich cíle, chápe pozadí jejich akcí na Zemi a dost možná by je jako jediný mohl přestat. Na pozadí velkých dějinných změn se odehrává ryze soukromý příběh muže, kterého přinutili vidět pravdu, již nechce elítel. Ósseen má plné zuby, zničí mu děti, zničí jeho rodinu a přivrátili ho o veškeré iluze. Poznání skutečnosti z něj udělalo cynického a jízlivého pragmatika, který se odmítá angažovat ve ztracené věci. Zároveň však elítel smrtelné Morissonov chorob, proti které neexistuje úinná léčba a k níž přistupuje stejně pragmaticky. Nemůže-li na nic nic ztratit, soustředí své síly na plán, jak zbytek života prožít aspoň trochu snesitelně a dle státního práva tu

chvíli se ale s p íchodem neznámého z Fomalhiwy otevírá cesta, jak na jedné frontě boj neprohrát. Lucas sv j soukromý problém odsouvá na vedlejší kolej a zbytky sil vrhá do poslední velké hry, jako by úsp ch v ní mohl n jak zm nit nebo zvrátit jeho osobní konec.

Významnou a pravd podobn emocionáln nejsiln jší ástí Lucasovy d jové linky je jeho vztah s otcem, jemuž „vd í“ za svou schopnost vhladu do šsenské spole nosti. Silná otcovská postava ovládá d ní i ze záhrobí a nabízí jeden z nejzajímav jších konflikt románů. Kdybyste v d li, co vaše dít v budoucnosti eká, dokázali byste ho na to nep ipravit? A kdybyste v d li, co p íprava obnáší, dokázali byste ho p ipravit?

Lucasovo dilema, jeho otev ení se nutnosti n jak reagovat na šsenskou skrytou invazi a pozd ji i otev ení se pocit m ohledn blížící se smrti, souzní s prvni z p tice šsenských drog zasv cení, jejíž jméno dalo románu název. Jeden šálek odvaru v šsenské ajovn Lucase, i p es jeho pevné rozhodnutí s šse a jejím sv - tem již nikdy nemít nic spole něho, uvrhne p ímo do st edu osobního pekla.

Za vším hledej ženu

Pokud v bec lze románu n co vytknout, jsou to výrazn slabší ženské lidské hrdinky. Zastupuje je nejistá a nezralá Pinky, dosp lá Lucasova sestra Sofie a právni ka Fiona. A koli každá z t chto postav má v p íb hu své nezastupitelné místo, nejsou Lucasovi rovnocenným partnerem nebo protivníkem a nemají takovou sílu jako on, jeho otec i AŠ~šád z Fomalhivy. Situaci pon kud zachra ují Kamélie i Maewène z šse, ale t m je aspo v prvni díle pentalogie poskytnut výrazn menší prostor.

Co íci záv rem

Kniha je jako šsenské treígrhü, jakmile ji jednou otev ete, nem žete se už pohledem odtrhnout. Výborn funguje i jako napínavá sci-fi o prvni kontaktu a dobování vesmíru, ale pozornému tená i nabízí p esah v eských vodách nebývalý. P esv d iv vystihuje nelidskou mentalitu mimozemské civilizace a p edkládá podobenství o st etu odlišných kultur, zahalené do nablýskaného hávu efektních argia~lujiských trik , temné mystiky, krvavých náboženských ob tí a myceliálních technologií. Pokud máte rádi sci-fi, je tak ka vaší povinností dát knize šanci. Pokud tete rad ji fantasy, je te pravý as zkusit i n co jiného. A pokud vás fantastika nezajímá, v te, že tahle kniha vás zajímat bude.

Velká hra o osud lidstva m že za ít...

Karolina Francová

Vilma Kadle ková: *Mycelium 1 – Jantarové o i, Argo, 2013, obálka Tomáš Ku erovský, 324 str., 348 K*

Osudy a osobnost Ladislava Fukse (1923 až 1994) jsou stále op edeny tajemstvím, p estože jako autor z stává v živém pov domí: u í se on m na školách, je po n m pojmenovaná významná literární cena a i ti, kte í nep e etli žádou jeho knihu, alespo vid li film *Spalova mrtvol*. tená i ho vnímají jako spisovatele, pro jiné je bizarním stvo ením, o kterém kulují neuv - itelné historky.

Na po átku svých pam tí Ladislav Fuks íká: *Nejúpln ji jsem obsažen jen a jen ve svých knihách. Bude-li je n kdo íst za sto let, nebude ho zajímat, jaký jsem byl já. Pokud ano, tak si m stvo í z toho, co si p e etl.* Tato slova p ivedla Jana Polá ka na myšlenku napsat p íb h o možná nejzáhadn jším eském spisovateli druhé poloviny dvacátého století. Chce jim oslovit jak ty, kte í n které jeho knihy etli, nebo ho dokonce znali, tak i ty, kte í se s ním a jeho dílem teprve seznámí. Vycházel p ítom ze spisovatelových memoár , z jeho poz stalosti v Památníku národního písemnictví, ze vzpomínek pam tnik a do zna né míry i z Fuksových literárních text . Napsal poutavý p íb h o lov ku, který vstoupil do svého díla.

Osobitý obraz Fuksova života tvo í prvni, beletristickou ást této knihy a zrcadlí se ve druhé ásti „dvojportrétu“, v níž autor p íb lžuje i spleitou cestu k pramen m svého vypráv ní a hledá odpov di na otázky, které v n m znepokojivé dílo i osobnost Ladislava Fukse vyvolávají.

Jan Polá ek (1957) vystudoval technickou kybernetiku a literární tvorb se v nuje od konce osmdesátých let. Je autorem ady fantastních p íb h vyzna ujících se tísnivou atmosférou.

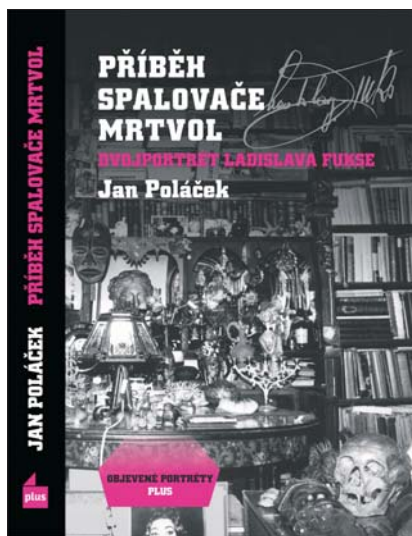
V roce 2000 získal Cenu Knižního klubu za psychologický román *Spánek rozumu plodí nestv rya* jeho zatím poslední dílo *Sp šný vlak Ch.24.12.* ocenila v roce 2011 Akademie science fiction, fantasy a hororu.

XB1, asopis a web

Vyšla nová XB1, zaujala m hned prvni povídkou Theodory Gossové: *D tská cisa ovna Marsu.* Už dlouho jsem ne etl tak zda ílou (a p ítom sympaticky krátkou) literární poklonu p edstav Rudé planety, jak nám ji už navdzy vtiskly p íb hy Edgara Rice Burroughse. (Zásluhu na tom bude mít i výborný p eklad Jany Re kové.) Snad do dalšího ísla stihnu p e íst i ostatní.

Komu je naopak ekání na další íslo XB1 dlouhé, tomu lze nedoporu ít její web www.casopisxb1.cz, asi náš nejlepší SF/F server, ostatn z n j asto p ebíráme :-).

ZR

Rozhovor s Janem Poláčkem, autorem Příběhu spalovače mrtvol

Aktuálně.cz: Váš Příběh spalovače mrtvol vychází tři roky po ceněném Spěném vlaku Ch.24.12. Zatímco jiní autoři publikují každý rok a jsou i poměrně dost „vidět“ kupříkladu na sociálních sítích, o vás moc slyšet není. Nechcete to změnit?

Pořít mám živí, na pořít i piši... když už se do toho dám. Trávím nad ním tolik času, že jsem rád, když se ho na nějaký čas má chuť zbavit. Tedy žádné sociální sítě, žádné internetové diskuse nebo chaty. Především jsem si za poslední vytvářel webovou stránku, která má být základem mého kontaktu s iPadnými tenáři. Skončila ale rozdílná kdesi na síti. Při troše hledání se tam dá najít, ovšem neúplně. Nejzajímavější mi na ní přijdou turistické průvodce po zajímavých a tajemných místech České republiky, které jsem před lety dělával pro počítačové novoroční.

A.cz: A ty dlouhé prodlevy mezi vašimi knihami?

Nepišu každý den, vnují se tomu, jen když má to zrovna bavit. Asi je to chyba, ale s tím nic nenadám. Musel bych změnit přístup ke psaní. Teba se jim chci žít, což je skutečně ilustrativní představa. Má témata, i když teplotnou spíše ve středním literárním proudu, nejsou v tštinová.

A.cz: Jste poměrně zvláštním typem autora. Ondřej Neff kdysi vzpomínal, jak na něj po pouhých pár letech bez nové knihy v podstatě celá jedna generace zapomněla. Uvdomujete si, že jste pravidelně zjevením pro nové a nové generace tenáři? Nebojíte se nikdy, že přestane už se to nepovede?

Ke svým starším titulům přistupuji asi trochu macešsky. Nevracím se k tomu, co mi už jednou knižně vyšlo. Sice obdivuji autory, kteří mají dílo konzistentní od prvotiny až k x-té knize, ale přitom dělám všechno pro to, abych toho nikdy nedosáhl. Vnímám, že jsem se všemu postupně učil, a se stylistikou jsem spokojený vždy jen u poslední vci.

Jako v tšina autor jsem začal povídkami, které jsou shrnuté ve dvou sbírkách: v Ex machina a Kyberpunk & Heavy. Mám jediný fantasy románek V tch temných dobách má prvky kyber-fantasy. Psychologický román Spánek rozumu plodí nestvůry přinesl Cenu knižního klubu. A poslední dvě knihy, Spěný vlak Ch.24.12. a Příběh spalovače mrtvol, jsou v duchu toho, co jsem řekl, mými momentálními oblíbenými. Mezi tituly uplyne pokaždé několik let.

Neznamená to ale, že by mi to tak dlouho trvalo napsat. Mám jiné zájmy. A myslím, že si tenáři i nijak nestěžují, když nevydávám každý rok novou knihu. Pišu ve svém tempu a pokaždé doufám, že někoho překvapím a zaujmu.

Asi nestojím o to, nabízet o ekávané v pravidelných intervalech a bát se, že se jednou více odkloním od schématu, které mi v minulosti přineslo úspěch. Bylo by moudré vytvářet si tenáři ské zázemí a postupně zvedat náklad. To já ale neumím. Jsem pokaždé jiný.

A.cz: Navzdory předchozí otázce Příběh spalovače mrtvol nemusel být pro někoho takovým překvapením. Cestu k němu jste si otevřel seriálem Lánek.

Na počátku bylo několik fotografií Fuksova bytu. Okouzlili mě, já napsal povídku, ve které hrály jistou roli. Nakonec vyšla, ale bez Fukse. Nahrátil ho další můj oblíbenec, malíř Alén Diviš. Zbylo několik nepoužitých stránek textu a zájem o téma trval.

Nabídl jsem šéfredaktoru časopisu Pevnost Tomáši N. m. covi Lánek o našem nezáhadném spisovateli druhé poloviny dvacátého století a našel v něm spíše novou duši. Za al jsem mu vyprávěl, jak se chci vypravit do bývalého Fuksova domu a vyfotit si alespoň domovní dveře, a on mi řekl, že ten Lánek nemusí být jediný, že se můžeme dohodnout na celé sérii článků. Tak to začalo.

Navštívil jsem Památník národního písemnictví, oslovil jsem Fuksova „průvodce reálným světem“ Jiřího Tušla, blízkého přítel Radko Tobiáška a další. Došel jsem i ke dveřím bývalého Fuksova bytu a nakonec na něj zaklepal. Začala vznikat faktografická část, která m napadlo, že bych mohl využít i nabídky Ladislava Fukse zachycené v jeho pamětech. Obvykle mířil. Bránil se hovořit o vlastní tvorbě, o svém životě, halil se do nepřehledného pláště a tím, co jim chci proniknout, řekl, že pokud o něm chci vědět něco víc, mohu si ho stvořit z jeho románů. V nich že je prý obsažen zcela.

A.cz: Fuksovská kniha tedy rozhodně není zjevením. Podobnost se stylem a postupy slavného „virtuóza temných stran“ byla připomínána už v Spěném vlaku. Máte pocit, že vás právě Fuks jako autor n. emu naučil? Inspiroval?

Přestal jsem vnímat knihu jako celek směřující odněkud kam. V tom se odlišuji, Fuks se plánovat. Ale za al jsem si víc všiml detailů, brousil stylistiku, spíše než šokovat navozovat pocit, popsat ho takovými slovy, aby obdobně ovlivnil i budoucího tenáři. V tom byl Ladislav Fuks mistr, dokázal teba užasně ztvárnit strach.

Ne ten kingovský, nýbrž niterný, vznikající ze stavu duše, ne z dřívějších kulí. Naučil jsem se, že každé slovo je dležitě, že poadí slova je dležitě, že autor musí být přesný a že musí psát z vlastního prožitku. Protože to ostatní je, alespoň podle Ladislava Fukse, plytké. A pod vlivem tohoto poznání ve mně narostaly pochybnosti nad překládovou literaturou. Kolik jí vychází, kolik lidí se snaží překládat žít a kolik jich k práci přistupuje skutečně erudovaně a zodpovědně?

A.cz: Sám Fuks je ve vaší nové knize nejen tématem, ale i postavou. Mám si u vás vysloužit až takovou pozornost?

Zajímám se o několik osobností, sbírám o nich materiály, chodím po galeriích, výstavách, prostě mě fascinují. Krom Fukse je to teba básník a grafik Bohuslav Reynek, sochař Aleš Veselý, již zmíněný malíř Alén Diviš. Občas zmínka o něm, kterým z nich probleskne tím, co piši. Snažím se do psaného vkládat realie, zvyšovat tak autentičnost textu a upozornit tenáři e na zajímavého autora.

Příběh spalovače mrtvol má určitý vývoj, a když jsem text předem nabízel jednomu nejmenovanému redaktorovi významného nakladatelství, dozvěděl jsem se, že Fuks neměl až

tak zajímavý život, aby se o něm dalo psát něco, co by tenáča zaujalo. No nevím, musím se tomu zase pousmát.

A.cz: Jaký je vlastně váš přístup k psaní a co pro vás znamená? Promyslíte své texty, nebo se řídíte intuicí? Píšíte pohledu na vaše dílo jste spíše hráčem na temné struny.

Jedním intuitivně, a když nevím jak dál, jdu spát. Studoval jsem elektrotechnickou fakultu a tam je především o matematice. Pokaždé když jsem zaběhl do problému dostatečně hluboko, třeba o zkouškách, našel mi mozek problém i ve spánku... dokonce úspěšně. A takhle funguju i se psaním. Jsou známé promyšlené, vztahy mezi nimi a je třeba vyřešit rovnici za dodržení jistých podmínek. Když jsou nejobyčejnější řešení tak nesprávná.

Lidé si bývají velmi vytvářejí představy, co se bude dít, a pokud tomu tak není, jsou spíše zklamaní než potěšení genialitou autora. Jen se to musí umět dobře napsat. Vyvolat velmi nápativné pocity.

A.cz: Jaká byla samotná práce na vaší poslední knize?

Byla to pro mě docela nová zkušenost. Ještě jsem na něco takového za své praxe nenarazil. Píšíte hromadu mrtvol ze zčásti faktografická publikace a bylo třeba dohledávat zdroje k anonymním výstřihům z novin, přesně citovat... prostě pracovat zcela jinak než u standardní beletrie. Na počátku cesty jsem nebyl zrovna tak pozorný a pečlivý, abych si dopodrobna zapisoval, odkud která informace je. Mnohdy se to z materiálu, který jsem měl, vyřídit ani nedalo.

Pak dostala mou knihu k redakci Daniela Iwashita a já zanedlouho pochopil, co znamená ovládat zdroje a přesně citovat. Dokázala vyhledat úplně všechno ve různých databázích, o kterých jsem neměl ani tušení. Mrzelo mě, když jeden z tenáča našel u mě v edešlé knize několik chyb, a dost jsem se tím trápil. Teď už jsem poněkud snadněji dostatečně opatrný. I když chyb se nakonec stejně nevyhnete.

Mohl by o tom vyprávět i Ladislav Fuks, který kvůli jedinému údaji ve své poslední knize Vévodkyně a kuchařka jel do Vidna na centrální hřbitov. Zachytil chybu a ještě v korektu ji ještě odstranit. Knihu po vytištění ale dostala do rukou herečka Stella Zázvorková, jedna z mála žen, kterou snášel. Ta prý knihu doplnila řadou zpeřesňujících poznámek a pak ji vrátila autorovi. Byla mimořádně vzdelaná a seřadila. Ani někdo tak precizní jako Fuks se omyl nakonec nevyhnu.

A.cz: Předchozí román by se dal označit za alternativní, možná spíše delirickou historií. Je nějaký žánr, který vás v současnosti opravdu láká? Nebo se řídíte ve své tvorbě určitými tématy?

Přemyslím o jistě variantě cestopisu. Ale pokaždé když o něm dopředu mluvím, skončím jen u povídání. Rád bych už konečně napsal něco když už ne veselého, tak alespoň neutrálního. Nejsem si ale jistý, že to dokážu. V každém případě bych chtěl vycházet z vlastního prožitku a oproti zlepšovat stylistiku, a už to budoucí bude omezeno.

A.cz: Jste ve svém díle rozkrojen mezi mainstreamem a žánrovým ghettem.

A stejně tak střídáte i nakladatelství. Cítíte se být součástí nějaké tvrdé komunity, nějaké subkultury?

Je to takový uzavřený kruh. Pokud nepíšete něco, o čem nakladatel předpokládá, že se prodá, máte problém. Z tohohle hlediska by bylo asi lepší nekampanovat. Velké cílové skupiny jsou uopírech, nebo třeba romance i erotiku, knížky, ve kterých se kupí mrtvol a stíká krev, série knih s tisíci stran.

Pokud v téhle oblasti na počátku úspěšně jete a potom vytvářete, máte zájem nakladatele zrušený. Jestli ale chcete experimentovat, budete střídat nakladatele. Tak to prostě je a musí to tak být. K provozu firmy jsou třeba peníze a zadarmo nikdo nedělá. Tedy kromě spisovatelů, kteří píší, co zajímá je, a ne to, co si žádá trh.

V muzeu Boženy Němcové v Ratibořicích jsem se dočetl, že si předepisovala Babičky vydala víc než sama autorka. V tom se od té doby proslavil autorův moc nezná. Na to je náš trh moc malý.

A.cz: Když vám před několika lety vyšla sbírka povídek Kyberpunk and Heavy, byly v ní jednotlivé texty rozděleny podle hudebních žánrů. Jak jste na tom vy a hudba? A v jakém hudebním žánru by se nacházel váš aktuální román?

Bohužel nepatím k tomu, kteří si pustí hudbu, usednou a vychutnávají ji, aniž se zabývají několi jiným. Hudba je pro mě zvukovou kulisou, nejvíc ji asi vnímám v autě. Píšíte hromadu mrtvol by asi měla podmalovávat italská opera nebo koho z božského tria Verdi, Bellini, Donizetti. Nelze jinak, když je to kniha o Ladislavu Fuksovi. Já dávám přednost blues Neila Younga.

A.cz: Knihy píšete i delší (vaším sazebovým studiem prochází knihy Odeonu, Talpressu a dalších), máte v běhu nějakou „normální“ tenáča? Jak vlastně dnes přistupujete ke tenáča? Je v něm pořád radost, nebo už obsahuje příliš mnoho profesionálních (autorských i pracovních) deformací?

Vlastně máte pravdu, podívám se na knížku v knihkupectví a především vnímám, když jsou chyby v sazbe. Dělám korekturu a do oka mi padne něco, co bych napsal jinak. Samozřejmě při úpravě knihy text nečtu, vnímám jen útržky. A samozřejmě do něho zasahovat nesmím a ani nezasahuju. Ve volném páse se hlavně vracím ke starým knihám, pro radost si přečtu něco už v minulosti čteného. Takové obnovení známého pocitu. Tehdejší sazba byla často ještě horší než ta dnešní, v tomhle případě mi to ale kupodivu nevadí.

Když si tebe koupím nějaký titul, je to třeba monografie někoho, kdo mě zajímá, nebo kniha o výtvarném umění. Dříve jsem byl určitým hostem antik a antikvariátů. Sbíral jsem některá první vydání, staré pohlednice, rytiny hradů... A pak jsem se dostal do situace, v níž jsem se musel probírat a likvidovat pozůstalost po rodičích. Od té doby jsem své sbírky téměř neobohatil. Všechno je záležitostí vku, zkušeností a náhledu na svět. Už nic takového nepotřebuju. Stejně to skončí v šuplíku.

A.cz: Jedním z nejproklínanějších slov bývá pro spisovatele inspirace. A pochopitelně otázka: Kam chodíte na své nápady? Zajímalo by mě v tomto ohledu, zda sledujete i jiná média (hudba, film, maličtvi) a zda jste si n-

kdy ekl, tak tohoto bych chtl docílit v knize, tento postup bych rád upravil do slov?

Když jsem psal knihu Spšný vlak Ch.24.12., ve které se hovoí i o magické síle energie, íkal jsem si, jak by bylo krásné mít hudební skupinu, která by ke tvorbě zvuku používala silnoproudá zařízení – transformátory, výboje mezi izolátory, tyristory, ty znáte z tramvají, nebo třeba jiskřící Van de Graaffův generátor. Jako dítě jsem pokládal ucho na dřevěné sloupy elektrického vedení a naslouchal šumu, který v nich rezonoval. Te už takové sloupy nejsou a u těch nových jsem to nezkoušel. Prostě asi takový nějaký zvláštní druh blues-techna. Dlouhé bruřivé tóny vyvolávající mravenění...

Elektrostatická energie ve vzduchu, tak silná, že po ní vstávají chlupy na těle. Anebo aspoň knabuzená elektrická kytara. Doufám, že bychom ten koncert všichni přežili. Psával jsem s hudbou a nechával se inspirovat její náladou, teď mám radši ticho anebo něco monotónního s pomalým vnitřním tempem. Před lety jsem napsal povídku Srdce technopopu, kde lidrem kapely je člověk s vadou srdce a pro hudební základ skladeb se snímá jeho tep. To je pro mě asi to pravé.

A.cz: Ve vašem portfoliu nalezneme články, povídky i romány. Ovšem ani to není vše, že?

Ano, mám ještě něco, čemu říkám soukromé tisky. Dokážu si je napsat, doplnit obrazovým doprovodem, vysadit a vytisknout. Vznikají v nákladu desítek kusů a dostávají je v tšinou pátel. Už jsem zmínil pro vodce po tajemných místech české republiky. K tomu neobvyklejším patří i tenká složka fotografií s básničkami, která vznikla na jedné Loutkářské Chrudimi, což je festival vybraných amatérských souborů.

Ti, kteří si myslí, že loutkové divadlo je jen pro děti, by se tam asi dost divili. Kromě představení tu probíhají i další aktivity a já s manželkou jsme se k nim jednou připojili vlastní performancí. Z drátu, papíru a polystyrénu jsme si vyrobili dvoustupňovou tyč, která fotila v různých situacích na ulicích nočního města. Vznikla tenká knížka, kterou mám moc rád.

A.cz: Jste jedním z mála autorů, kteří nepíší žádné cykly, nerozbíháte vícedílné projekty... Neláká vás ale někdy si něco napsat? Nemáte někdy chuť i nutkání se vrátit k už napsanému a publikovanému?

Nemám ambice v této oblasti a ani nemám chuť a sílu zabývat se jedním tématem po dlouhá let. Mám strach, že bych se stal někým jiným, anebo ještě hůř, že bych se zcela transformoval do hlavního hrdiny. A to byste, a to mi věřte, skutečně říst nechtěli. Bavilo by mě, kdyby někdo usoudil, že něco z toho, co jsem napsal, je dostatečně inspirativní i pro mě, a realizoval by třeba nějaké scénické řešení.

Toužil jsem po komiksu, ale se změnou stylu psaní už to přešlo. Některé komiksové knížky mě ale fascinují, asi bych si něco mohl namalovat sám, ale tak dobře to neumím. A vracet se sám k němu starému a popisovat? Proč? Když někdo chce přetisknout něco staršího, projdu to a zbavím se slov, která mě v meziase zaalá rozčilovat. Vyškrtám všechna „jež“ a žádné velké úpravy nedělám. Prý ani Ladislav Fuks nová vydání svých děl nijak neupravoval.

Mám ale potřebu spolupracovat na vydávání knih Arnošta Lustiga. Ten popisoval pokaždé, vepisoval dialogy, dopisoval texty... Pokaždé to byla trochu jiná kniha. Nepsal příliš itelně. Často v textech používal množninu. Dlouhá takovou korekturu bylo mnohdy utrpení. Do jedné z knih mi ale napsal hezké novány a dostal jsem od něj jaké košer víno a slivovici. Tu láhev mám ještě schovanou, čeká na nějakou slavnostní příležitost.

A.cz: Vše se vyvíjí, v čem si myslíte, že jste se jako autor změnil od svých počátků nejmarkantněji?

Asi jsem se vypsál – jsem citlivější k jazyku, k zvukomaloř slov. Pochopil jsem význam zdanlivě nevýznamného detailu. Na nějaké smysluplné verše ale zatím stále nemám. Možná až sem. Až pochopím něco zásadního.

A.cz: Jste držitelem několika cen, žánrových i mainstreamových. Kde myslíte, že bylo těžší prorazit?

Pokaždé je to spíš náhoda. To, že si nakladatel vybere váš rukopis, automaticky neznamená, že budete úspěšný, a to, že vás odmítne, neznamená, že jste pravě nenapsali bestseller. Pokaždé když nějak uspěju, jsem překvapený. Předvídat to nedokážu. V minulosti byla širší nabídka mainstreamových titulů, a tudíž bylo i obtížnější se v ní prosadit. Dnes vychází takové množství žánrové literatury, že se šance vyrovnaly.

Ovšem, žánrová literatura má aktivnější fanouškovskou podporu. Existují hojně navštěvované servery, které poskytují aktuální informace o vydávaných titulech, nabízejí recenze, zajímavosti a diskuse, které si hysterejí, co se v nich mnohdy rozpoutá, nezadají se svou bulvární obdobou. Je to pro ekotně se rozvíjející oblast, která vytváří i nové celebrity. Jak se zvětšuje podíl žánrové literatury na trhu, pronikají odborníci, které vyprodukovala, do věřšinových médií. Ti pak ovlivňují věřšínovou skupinu potenciálních čtenářů a z literatury nazývané kdysi braková se stává žádaný produkt.

Pokud mám určit svůj subjektivní pocit – v současnosti je prosadit se stejně obtížné v obou oblastech. Doba sci-fi klubů, kamarádů, literárních soutěží v tom starém slova smyslu, kdy společný zájem stmeloval fanouškovský fandom, je téměř pryč. Vznikají obchodní společnosti.

A.cz: Hledá ve vás už nějaký další nápad i téma?

Nápady ve mně hodlají častěji, ale v tšinou je úspěšnější zapomenou. Z těch to ještě nejsou ty pravé. Notýsek na poznámky s sebou nosím, až když píší. Ale ono je to tak, že pokud chci skutečně psát, něco mě napadne. Obvykle v čí, které se kolem nás dějí, jsou nám těma na román, jen to dokázat dobře napsat. Konstruovat mě nebaví, takový způsob psaní jsem už opustil.

A.cz: Jakého ocenění i odmítnutí za vaši práci si ceníte nejvíce?

Nejvíce mě asi potěší, když mi někdo řekne, že mou knížku přečetl a že se mu líbila. Je to osobní a víc si to užiju. Z předávání cen, protože mě samozřejmě těší taky, mám jakožto introvert spíš trauma.

Boris Hokr / Aktuálně.cz

Vnitřní záležitosti Connie Willisové

Vtipné, neotelé, zajímavé, napínavé, nekonvenční. Prostředím. Pínavostí vystupující tvorbu Connie Willisové vymyslím z fleku sto. Horší je psát na její povídky recenzi – stačí si přečíst zadní stranu vázané knihy... a už těch pár náznak vás připraví o několik point. Doporučení první: nechte zadní stranu. Ubohý recenzent nemůže prozradit nic z obsahu jednotlivých povídek. Nelze psát ani o tématech – i to prozrazuje příliš. O něm se ovšem psát dá. Jinak bych se do toho nepouštěl. O metodě. Nebude to mít nic společného s Descartem, jakkoliv bychom při troše hledání nějakou souvislost určit našli.

Povídky Connie Willisové vycházejí z každodenní reality. Když už si tená říká, že TOHLE přece nemůže mít s fantasy/sci-fi nic společného, přijde první náznak. A pak za ním smršť. Jednotlivé příběhy jsou detektivkami, kde chybí detektiv, vražda i pachatel. Objevujeme, o čem to ta ženská vlastně píše a kam to všechno směřuje. A je to dobrodružství strhující a napínavé, velmi často s překvapivou pointou. Mnohdy banální a jednoduchou, to ano, ale její samozřejmost přechází do sofistikované konstrukce autorhard sci-fi. Zároveň jsou autoriny texty literárním labyrintem. Než se zorientujete a zjistíte, že tohle jsou flashbacks z minulosti a tamto pohledy úplně jiné postavy, polovina povídky je pryč. Jenomže ono to všechno dává smysl, funguje a šlape jako dobrepromazaný stroj. I v těch případech, kdy spojí nespojitelné. Ne „zdánlivě nespojitelné“, ono to opravdu nejde. Až na to, že Connie Willisová to zvládla.

Autorka nikdy nepracuje s jediným tématem. Dobře, narve tam zajímavý nápad o mimozemšťanech, ale kromě toho přidá problematické zaláskování, drobné příběhy vedlejších postav, kapku filosofického podtextu nebo humor. Hlavně humor. Ten je skvělý. Žádná povídka není primárně vtipná, a už vůbec ne prvoplánově. Všude jsou umně skryté narážky, vtipky, situace a jazykový humor, který pozorný (a ideálně se tělý, např. v povídce *Duše si vybírá společnost*) tená postehne. Vše jen lehce, po špetkách, tak, jak s koením pracují ti nejlepší kuchaři.

Connie Willisové u nás nebylo v nováno mnoho pozornosti. Její povídky vyšly v různých sbornících a v Ikarii – a pak se do toho pustil Triton. V roce 2003 vyšel třiketonážní (přes 700 stran) román *I když pjdou rokli šeré smrti*. Pěs nesporné kvality se dílo nijak zvlášť neprosadilo. Jako by tená i nevěděli, co s tím. Je to ještě žánrové? Nebo je to mainstream? Na Conana málo akce, na hard sci-fi moc civilní. Navíc jde o knihu náročnější na tená e... Inu, dal si tedy Triton pauzu, po čem se nadechl a loni začal Willisovou ostřelovat tená stvo tak, aby si nebylo možné nevsimnout, že s ní přichází opravdu kvalitní (vnitřní) záležitosti. Nejdříve *Knihaposledního soudu*, hned potom *...o psu nemluví*, humoristický román, který získal Cenu ASFFH a předsedl tak i Stephenson v *Anatém* nebo nového Miévilla, a v březnu *Vnitřní záležitosti*. Výběr povídek,

z nichž jedna každá byla ověřena nějakou cenou (Hugo, Nebula, Locus), provedl Martin Šust, jednu povídku přeložil Stanislav Švachou ek, ostatní Jana Reková (držíme palce v boji s nemocí!) a celé to vydal Staso Juhaček v Tritonu. Víme, že Šust i Reková s Tritonem spolupracují už dlouho, ale když se to takhle napíše, vypadá to, jako by Triton, Laser-books a Unie českých spisovatelů fantastiky (kdyby nějak takového existovalo) spojily síly, aby vzdaly poctu Velmistryni žánru. Doufejme, že Cena ASFFH za *...o psu nemluví* pomůže, aby se Willisová dostala do širšího povědomí tená. Tím, že z jejího díla nebylo přeloženo mnoho, se nabízí spousta možností – co si dát p říst rok její poslední oceněný román, dvousvazkový *Blackout/All Clear?*

Nevím, co má ta paní společného s Brucem (jo, tím z Dvanácti opic a Smrtonosné pastí). Nevím nic o jejich vnitřních pocitech. Ale její *Vnitřní záležitosti* jsou jednoduše vynikající. Letos už vyšlo hodně zajímavých a oceněných knih – a už zvláštní *Zoo City* Lauren Beukesové, Cardova variace na Šipkovou Růženu *Zakletá*, knihy „pro mládež“ Bacigalupio (*Prachožrouti*) a Miévilla (*Kolejmo*) nebo te aktuálně napjatá a dlouho očekávaná *Oceán na konci ulice* Neila Gaimana. Ne eť jsem vše zmínil (i když to mám v plánu), ale za sebe mohu smle prohlásit, že Willisová si velmi důrazně říká o Cenu ASFFH v kategorii Kniha roku. V pomyslném žebříku povídkových sbírek z poslední doby přiskočila i takové pecky jako *Příběhy vašeho života* Teda Chianga, *Magie pro každého* Kelly Linkové nebo *ěrpadlo* Paola Bacigalupio. A to už je co říct. **Jan K e ek**

Connie Willisová: *Vnitřní záležitosti*, Triton, 2013, překlada Jana Reková, Stanislav Švachou ek, obálka Renata Brtnická, 392 str., 399 K

O stříbřitělesklý halmochron

Rok se sešel s rokem a tak je čas zveřejnit výsledky 24. ročníku literární soutěže „O stříbřitělesklý halmochron“, pořádaný plzeňským sci-fi klubem Andromeda. Ocenění mohou očekávat v brzké době balíček s pamětním diplomem, sborníkem oceněných prací (vizte str. 19) a knižní odměnou, za její poskytnutí opřevněd kujeme nakladatelství LASER BOOKS. Zájemcům bude k dispozici sborník v elektronické podobě, v němž naleznete jak oceněné povídky, tak kompletní výsledky soutěže a přehled dosavadních vítězů. Tím aktuálním je *Jakub Štros* s povídkou „Kdyby ukřizovali Praotce echa aneb 48 hodin na Urquellu“, který od nás samozřejmě obdržel i funkční model halmochronu. Děkujeme všem autorům za poskytnutí soutěžních prací a porotcům za jejich hodnocení. Tímto prohlašuji 24. ročník Stříbřitělesklého halmochronu za uzavřený a těším se s vámi všemi u nového ročníku nashledanou. **Petr Kaufner**

Ases v dou – Objev p es mrtvoly O velkých ínech a lidech v dy – zá í

Brzy po Kolumbov návratu z nové zem se za aly ší it
zv stí, že tam v nepatrné hloubce leží celá pole zlata,
sta í jen hrábnout (možná práv odtud pochází výraz „nahrabat si“). Zv stí vyvolaly p íliv dobrodruh na ostrov Hispaniola,
který byl vstupní branou k americké pevnin . Když za ali p -
sobit problémy, guvernér každému p id lil p du a indiánské ot-
roky na její vzd lávání. Jenže oni nechť li hospoda it; otroky
ud eli, p du prohy íli. Proto jen
uvítali, že právník Enciso strojí
výpravu na pevninu, do osady
San Sebastian. Chť li skrze ní
uniknout dluh m. Na naléhání
v ítel však guvernér pe liv
kontroluje, kdo smí odplout. Lo
hlídají vojenské luny.

Pár hodin po Encisov vyplutí se z jedné bedny s nákladem
vyproš uje po zuby ozbrojený
muž. Piše se rok 1510, p tat i-
cetiletý Vasco Nuñez de Balboa
dostává svoji t etí šanci (v prvé
prošustroval jm ní v rodném
Špan lsku, ve druhé na Hispani-
ole). Velitel ho chce vysadit, ale
v tu chvíli jeho lo poškává lun
se ty icetí ozbrojenci ze San
Sebastianu. Ti jediní p ežili jeho
zni ení. Zazní volání po návratu
na Hispaniolu. V tom vystoupí Balboa: p í své p edchozí cest
na pevninu prý poznal místo jménem Darien, kde byli domo-
rodci p ív tiví, p da úrodná... Tam nyní založme kolonii! A tak
na onom míst vybili domorodce a založili osadu Santa María.
Balboa se postupn stává jejím faktickým pánem. Enciso pr-
chá do Špan l žalovat.

Balboa ví, že má jen tolik asu, kolik zabere p eplutí Atlanti-
ku tam a zpátky. Ví také, že omluvou jeho po ínání bude jedin
bohatství získané pro špan lskou korunu. Vraždí tedy a loupi,
ale také se diplomaticky žení s dcerou jednoho ná elníka. Na-
konec nejmocn jší z místních v dc pozve Balbou k sob a na
znamení pod ízeností mu v nuje asi metrák zlata. A hle: cizincí,
dosud v jeho o ích rovni boh m, se za nou o zlato rvát jako
diví psi! „Jak je kupodivu, že se svá íte kv íli takovým nicot-
ností, že nastavujete život, vydáváte se všanc tisícím nástra-
hám a nebezpe í kv íli kousku oby ejného kovu! Tam na dru-
hé stran , za t mí vysokými horami, leží obrovský oceán, a
všechny eky, které vplývají do tohoto mo e, jsou zlatonosné.
Sídli tam lid, který se plaví na lodích s plachtami a vesly, jako
jsou vaše, a jeho králové jedí a pijí ze zlatého ná íní. Tam m -
žete mít tohohle žlutého kovu, co hrdlo rá í. Je to nebezpe ná
pou , ná elníci vám ur ít budou bránit v pochodu. Ale cesta
trvá jen n kolik málo dní.“ (Stefan Zweig: *Hv zdné hodiny lid-
stva*)

Balboa posílá pokladníkovi na Hispaniole p ítinu darované-
ho zlata (zákonem stanovený odvod), sou asn se dva jeho
nejspolehliv jší lidé vydávají ke dvoru podat zprávu a požádat
o tisíc muž . Pozd . Jiný posel, práv se navrativší, hlásí, že
nejbližší lodí dorazí ú edník, aby ho soudil pro vzpuru.

Zbývá jedině – objevit mo e sám. Se 190 nejzdatn jšími
dobrovolníky odplouvá 1. zá í 1513 podél pob eží na vhodné
místo a odtamtud 6. zá í vyrazí na pochod. V rovníkové výhni
musí nejprve p ekonat hore naté bažiny. V oblacích
hmyzu si klestí cestu porostem. Nenadále líjaky
mžikem m ní pot ky v dravé byst iny, kte-
ré je nutno p ebrodit (v rouše Adamov ,
s výstrojí nesenou na hlav), p eplout
na vorech nebo p ebalancovat po
narychlo spletených lávkách, p í-
emž kdykoli m že odn kud vy-
let t otrávená šípka. K jídlu dva-
krát denn hrstka rýže. Po prv-
ním týdn u tšina b loch ne-
ní schopna kroku.

Kone n za iná zem
stoupat. Místo v ného stínu
p íchází pražící slunce. Ozbro-
jené st etnutí s místním kme-
nem, vít zné díky brn ní,
st elným zbráním a bojovým
ps m, Balboa oslaví tak, že
p eživší poražené nechá spou-
tat a pro obveselení svých muž
rozšápat psy (celkem zahynu-
lo asi 600 indiánských muž).

Vzáp tí se dozívá, že z nedalekého pahorku už je vid t
mo e. Okamžit zbrcuje mobilní zbytek mužstva (67 muž).
Nazít í dopoledne stanou na úpatí. Nahoru jde Balboa sám, aby
mo e vid l první, aby se v klidu pomodlil. Za ty í dny, 29. zá í
1513, po necelých 120 kilometrech pochodu, stojí Balboa na
b eh u rozsáhlé vodní plochy. Nazývá ji *Mar del Sur* (Jižní mo-
e).

Další osud objevitele Tichého oceánu je p ízna ný: po n -
kolika peripetiích je na p íkaz nového guvernéra zajat a po át-
kem roku 1517 ve ejn s at. T lo p edhozeno sup m.

František Houdek

V p íštím ísle:

Miloslav Havlí ek : 80
Proudové šílenství
St ípyk z Polá ka, st ípyk z Fukse
Pán sv tla
Prachožrouti
Jantarové o í

Zvídavost – jev p írodní, nebo kulturní?

T ešt ní letitého popularizátora 19

Rozporuplná postava Vaska Balboya, velkého zloince a velkého objevitele, evokuje otázku: Co asi tak má být prvotním impulsem k poznávání neznámého, k objevování, potažmo k výzkumu? Otázka mi přijde zajímavá tím spíš, že lidé se svým chronickým sklonem k sebeklamu tak často veškeré své popudy lakují na ržovo. Úplnou a přesnou odpověď, pokud vůbec existuje, samozřejmě nemůže znát nikdo, ale to neznamená, že nad ní nelze zauvažovat a pokusit se o jakés poznání lidské duše i v tomto smru.

V pozadí Balboova objevu Pacifiku stály dva stěžejní cíle veškerého lidského pinožení: bydlo a status. Dobré bydlo je úhelným kamenem lidské existence (v Maslowově pyramidě patří obě je součástí základny). Přes bohatství se Balboa chtěl probít k co nejvyššímu sociálnímu statutu, vyjádřenému mocí potentáta a slávou objevitele.

V mezidobí mezi Balboovým tehdejškem a souasností se výzkumem (pomineme-li zeměpisné výpravy s dobyvatelskými cíli) dalo uživit jen sporadicky vedlejšími na univerzitách (příkladkem za všechny zde budiž Purkyně), druhou možností pak bylo financovat si vědu ze svého (tady mnapadá objevitel vědy a první stanovitel gravitační konstanty Henry Cavendish, před 250 lety jeden z nejbohatších lidí v Británii). Purkyně i Cavendish už své bydlo i status měli, a tak se jejich hlavním motivem pravděpodobně stala *zvídavost* (touha po i cházet v cemu kloub, jakýsi vyšší stupeň *zvídavosti* coby prosté touhy vidět, registrovat). Zvídavost ale nejspíš není hybatelem prvotním, nýbrž sledkem evoluce vyvinuté *touhy po bezpečí* (v Maslowově pyramidě druhá nejdlouhá již potěba hned po bydlu). Vskutku, lépe poznány své bezpečí, pohodlnější, chce se i cítit útulnější... Dokonce lze říci, že poznání je i cestou ke *svobodě* (a to je od určité úrovně existence opravdu silná potřeba). V této souvislosti se nabízí Engelsův výrok: „Svoboda nezáleží ve výslné nezávislosti na přírodních zákonech, nýbrž v poznání těchto zákonů a tím získané možnosti dát jim úinkovat podle plánu k určitým cílům. Svobodnou volí tedy nenazýváme nic jiného než schopnost rozhodovat se podle vlastní vůle.“

Touha po poznání je tedy evoluční danost, v podstatě zdůchovnělá bažení po bydle, statutu, bezpečí, svobodě.

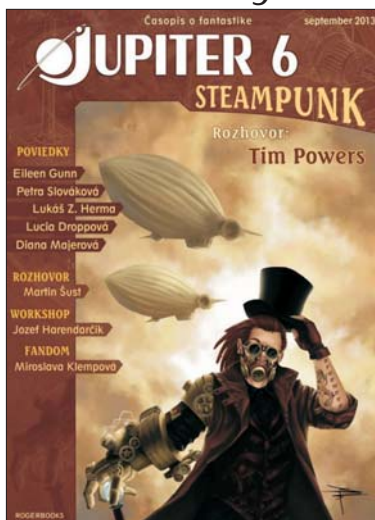
Nicméně v populaci tu a tam existují i atypičtí jedinci. Kupříkladu s hypertrofovaným étosem, kteří i všechny strážní bádní podstupují z írného idealismu, ano, i za cenu svého bydla, statutu, bezpečí... Jiní jsou zase náтурой dobrodruzi, ne však tolik, aby rovnou riskovali krk; takové zřejmě na d láká hranice s neznámým, s tajemným. Nádherně to vystihl Einstein:

„Nejkrásnější, co máme žít, je tajemno. Právě tento základní pocit stojí u kolébky veškerého pravého umění a vedy. Komu je tato emoce cizí, kdo se už nedokáže divit a stát v uchváceném úžasu, je jakoby mrtvý, jako vyhaslá svíce.“

Zmínovaní excentrici (z pohledu Gaussovy křivky) jako by už stáli za hranou evoluce, jejich originalita bývá z hlediska darwinovského soutěžení kontraproduktivní, jejich nutkání jako by mlo nikoli p írodní, ale rovnou kulturní kořeny. Tito „políbení“ obzvláštníci často zasluhují obdiv, ale stejně jako je obyčejná pyramida stabilnější než tátaž stojící na špičce, v tšší společnosti na ty nenápadné, „obyčejné“ zpytce, které do terénu, studoven a laboratoří púdí p írozená živostná touha po lepším bydlení a/nebo vyšším statutu. Zbývá „malá kosa“: dobře je vybírat a školit, dá jim patřičné podmínky, náležitě je hodnotit. A konečně to nejlépejší: nabytým v d ním se doopravdy idit! Teprve potom – snad – dokážeme balboovský imperativ „objevit, podmanit, vydrancovat“ konečně poslat k čertu.

František Houdek

Vyšiel steampunkový Jupiter

Slovenský elektronický sci-fi časopis Jupiter (jupiter.rogerbooks.eu) vydal svoje šieste číslo, zamerané na steampunk. Tak ako v minulosti, aj teraz je veľa obsahu v eštine. Je to aj prvé platené číslo Jupitera.

ahákom obsahu je rozhovor s priekopníkom steampunku Timom Powersom, autorom „Brán Anubisových“. Zahraníční poviedku, spomienku na spoločné dielo Williama Gibsona a Brucea Sterlinga „Mašina zárazkov“, napísala Eileen Gunn. Najdlhšiu poviedku predstavuje nádejná mladá autorka Petra Slováková. Druhú časť poviedky napísal Lukáš Z. Herma. Slovenské steampunky prinášajú dvojnásobnú výzku Ceny Fantázie Lucia Droppová, stále sa zlepšujúca mladá autorka Diana Majerová a Jozef Harendarčík, ktorého poviedku redaktori rozoberajú vo workshope. Petra Slováková namaovala aj galériu a napísala kvalitný prehľadový článok o steampunku.

V netematickej časti dominujú rozhovor s Martinom Šustom, ktorým Jupiter spolu s českým časopisom XB-1 za inajú predstavova slovenským itateľom osobnosti eskej sci-fi scény, a tretia časť seriálu Miroslavy „Elendilky“ Klempovej o prednášaní na conoch.

časopis si môžete kúpiť na českých (palmknihy.cz/web/kniha/jupiter-6-steampunk-6040.htm) aj slovenských Palmknihách (www.palmknihy.sk/web/kniha/jupiter-6-steampunk-6040.htm). Všetky možnosti sú zhrnuté tu: jupiter.rogerbooks.eu/ako-kupit.html.

Martin Krali

Utopie tady a hned, aneb Jak na to

lány Franty Houdka mi udělaly radost. Souhlasím – lidstvo nedělá POKROK, ale prochází vývojem, ve kterém něco získává (např. pohodlí) a něco ztrácí (např. dobré geny, kondici, životní prostředí nekontaminované a neponičené vlastní činností). Pokud zlatý věk v kterých obdobích existoval, pak byl v korelaci s relativním dostatkem zdrojů a nižší agresivitou lidí; kdybychom se zbavili svého niterného posedlého nutkání mít stále víc, soubit s ostatními a podávat co nejvyšší výkony, mohli bychom v podstatě být šťastnější.

Napadlo mě, že bych mohla k tomuto tématu přispět svou troškou do mlýna. Jelikož se v současnosti hodně pohybuji mezi lidmi, kteří si berou k srdci nejen planety a usilují o udržitelný způsob života, znám docela zblízka konkrétní pokusy vytvářet nějaké komunity, kde by lidé místo soutěžení a hromadění majetku spíše spolupracovali, podporovali se navzájem a dokonce se dělili o věci, peníze, bydlení, práce v domácnosti a podobně. Tohle „sociální inženýrství v praxi“ mě zajímá z hlediska jaksi sci-fi – je to možné zrealizovat, nebo není? Ovšem zajímavé mě přijdou jen pokusy založené na dobrovolnosti a demokracii, nikoli různé úlety teskníci po návratu n jakéhoo omezujícího režimu, jelikož „přinucení lidí, aby se chovali rozumně a správně“ tím, že jim to někdo nadřídí, je podle mě naprosto protimluv a musí to být vždy zákonitě odsouzeno ke zkáze. Na druhé straně je jasné, že lidstvu nezbyvá než pokračovat v jakémsi „sebeusměrňování“, které už stejně do značné míry probíhá. Nezabíjeme se na setkání, dívky se nevdávají ve dvanácti letech a nemají tísň (což je naše průměrná mateřská kapacita), jsme smířeni s placením daní, bžně nepustošíme zeď v parcích... takže by nemělo být problém přidat pár dalších sebeusměrňujících zvyklostí, pokud budeme přesvědčeni o jejich užitečnosti, že?

V alternativních i ekologických komunitách se používá široká škála metod. V křesťanském směřování snižování agresivity a ziskuchtivosti se podobně jako u hulení marjánky (pak se všichni vzájemně milují), zenové meditace (splyněte s vesmírem a nějaké hmotné věci vám budou jedno), hlubinné ekologické cvičení (to je podobný efekt), nebo možná i vegetariánská, veganská a raw strava, která údajně tak působí, no a pak záměrně vyvinuté metody jako „non-violent communication“, „holistic leadership“ a tak dále.

U nás v našich podmínkách vím o několika pokusech o vytvoření „lepších“, spravedlivějších, přátelštějších a mírumilovnějších společenství, které zkrachovaly – lidé jsou nejednoduše plni nadšení, ale velmi brzy si začnou jít na nervy a tvrdě narážejí na odlišnost svých předstáv a názorů na rostoucí osobní antipatie. Co ale poslední dobou rozkvétá, jsou komunitní zahrady, přičemž jsou náhrada individualistických zahrádkářských kolonií. Ty mohou být organizovány různými způsoby, n kde má každý zahrádkář svůj záhonek, ale třeba v zahradě ProBio ligy ve Štěrbohově u Prahy záměrně nepodporují záhonky jednotlivými lidmi, ale všechno dělají společně. Jako posedlé zahrádkáře by se mi to nelíbilo, chci být odpovědná za to, co a jak si přestuju, ale tihle mladí lidé jsou ze zásady proti a chtějí všechno sdílet – investice, práci i úrodu.

Na Slovensku jsou v tomto směru dále než my, existuje tu

ekovesnice Zaježová, na jejímž webu www.zajezka.cz si můžete přečíst i kapitoly z její historie. V prvotním mladickém nadšení se celá jejich parta nejprve nastěhovala do dvou místností staré odlehle usídlosti Sekier, ale po první zimu nevydrželi – ne kvůli fyzickému nepohodlí, ale kvůli nepohodlí psychologickému, zřejmě kvůli akutní ponorkové nemoci. Dnes bydlí v Zaježové na roztroušených samotách (lazech) jednotlivé rodiny, které spolupracují třeba při pořádání folklorních akcí pro děti, při provozování alternativní školy, mají takzvanou potravinovou banku, ze které lze odebírat levně biopotravinu bez obalů, sdílejí různé spotřebiče a podobně.

Nejvýdaenější komunity, kde se žije „tak nějak nově“, máme na dosah v Německu. Loni v létě jsem strávila dva týdny v alternativní komunitě GASTWERK ve visce Escherode u Kasselu. Žije tu dvacítko dospělých a hrstka malých dětí, kteří obývají areál bývalého lesnického výzkumného centra, společně si vaří a mají i společné finance – co kdo vydělá, dá po tabořisku do „jedné kády“. Kupodivu se nikdo neulejvá a všichni iile pracují, a už v rámci komunity nevydělávají (například v kuchyni nebo ve školce), přestují na pozemcích komunity biozeleninu, nebo jako v tšíně len dojíždějí kam za prací. Zatím jim to klape, což se dá vysvětlit mladými komunitami (třídíky), neustálým probíráním všech potíží na pravidelných „vyřizávacích“ schůzkách, a konečně si myslím i v meckou národní příinlivosti, důslednosti a sklonem brát všechno velmi vážně.

Nejblíže v mecké ekovesnici se jmenuje Sieben Linden, na území bývalého NDR. Existuje už od roku 1997 na ploše asi 80 hektarů. Tam jsem nebyla, ale měla jsem tu prezentaci jedné z vedkyň Sieben Linden. Otázky kolem soužití se v ekovesnici neustále velmi eší – což je evidentně nutné, mnohokrát se ukázalo, že skupina, která si myslí, že „to přijde samo, jen když se budeme mít rádi“, je odsouzena k rozpadu. V Sieben Linden žije asi stovka dospělých a padesát dětí, a aby to fungovalo, vytvářejí menší skupinky zvláště pro dovednostech duší (obdobu rodin). Aktivně se uí i komunikaci ním dovednostem a poáte ní problémy s osobními konflikty a negativními emocemi překonali – citují z jejich materiálů – metodou zvanou Forum: „Metoda se zaměřuje na transparentnost, otevřenost a důvěru... využívá se prvků jako divadla a gestalt terapie... metoda pomáhá vyjadřovat pocity a myšlenky v bezpečném prostoru a zkoumat jejich původ, zároveň poskytují prostor pro vzájemnou vazbu skupiny.“

Jinými slovy, pokud chcete úspěšně žít v mírumilovné komunitě, musíte v nově nastavení svého volného času na „sbratování“ s ostatními, tedy na něco mezi teambuildingem a psychoterapeutickými sezením, pokud jste introverti, musíte přiklonit se k sdílení niterných pocitů, a pokud jste ešističtější, můžete se jít podívat na kolektivistické kolektivismu. Zajímavé je, že Němci, ani ti východní, tímto ironickým odstupem a nedvěrou ke kolektivním akcím evidentně netrpí. Pro mě, to je téma na jinou studii. Ale stejně je na tom i mladší generace – slova „komunita“ a „kolektiv“ už pro nás ztratila podezření a nenaskakuje jim ani u nich husí kůže. Jak to tak pozoruju, ani u nás už nestojí sociálně inženýrským experimentům nic v cestě!

Eva Hauserová

V otroctví mem . Nebo ne?

Už krátce po svém zavedení Richardem Dawkinsem v polovině 70. let se pojem „mem“ stal nezbytnou součástí slovníku toho, kdo se chtěl vyjadřovat o lidské kulturní evoluci, vývoji jazyka i šíření myšlenek a trendů. Některou dobu se zdálo, že je nepostradatelný. Je ale memetika dle ležící v dně oboru, nebo jen krátkodobý módní trend mezi částí psychologů, biologů a lingvistů?

ASOVÁ (MINI)OSA MEMETIKY

1976: V závěru svého *Sobeckého genu* klade Richard Dawkins provokativní otázku: Jsou geny jediným typem replikátorem na Zemi? A vzápětí si na ni sám odpovídá: Nejsou. Dawkins druhý typ nachází v informacích kódovaných nikoli DNA, ale slovy – v sířících se nápadech, trendech, znalostech... Promptně je ve snaze připodobnit jejich název genům pojmenovává memy.

1997: Vzniká v českém časopisu *Journal of Memetics*. Jeho podtitul zní v překladu *Evoluce ní modely pro enosu informací*.

1999: Vychází známá populárně-vědecká kniha americké psychologičky Susan Blackmoreové, *The Meme Machine* (u nás *Teorie mem* v roce 2001). Je ale memetika spíše na vzestupu, nebo ústupu?

2005: Zaniká *Journal of Memetics*.

Co přesně je mem? Dle jedné z nejpoužívanějších definic informace přenosná imitací: taneční krok, vyprávění, kresba, recept, před jinými lidmi vyslovený nebo i jen zapsaný nápad... Imitace, ve své typické podobě velmi vzácná u zvířat, je u lidí běžným způsobem u lidí. Objevení se předpokládá pro rozvinutou schopnost imitace by vysvětlovalo, proč se bohatá informační kultura vyvinula pouze u lidí. Selektivní výhodou dobrých imitátorů (kteří rychle pochytí nové užité techniky a „trendy“) v prirodím i pohlavním výběru vysvětluje memetika rychlý rozvoj kultury a její až pádivou evoluci. Ovšem tady narážíme na jeden z jejich prvních problémů: lidé, kteří by mohli být popsáni jako schopní imitátoři (snadno se učili, měli dobrou motorickou koordinaci i vysokou inteligenci), by měli výhodu v získávání zdrojů (včetně partnerů) i bez memetického vysvětlení. Tady hypotéza vzešlá z memetiky nenabízí nic nového oproti klasické evoluci v psychologii a behaviorální ekologii.

Asi nejpalčivějším bodem memetiky je, zda po příchodu selektivní výhod pro geny svých nositelů memy převzaly pomyslně otěže lidské evoluce a naše v poměru k tomu hypertrofované mozky, neschopnost „vypnout“ a přestat přemýšlet nebo jazyk rozvinutý dalece nad každodenní potřeby nejsou mnohem více nástroji k produkování, skladování a šíření memů než pro biologické přežití svých nositelů. Existenci velikého vykonaného mozku i složitěho jazyka vysvětlují i jiné hypotézy; hlavní bod, se kterým memetika stojí a padá, je tedy to, na jakém konci vodítka se nacházejí memy a geny. Směruje nakonec vše (třeba i navzdory krátkodobé dominanci a pádivému rozvoji memů) k výhodám pro geny?

Jak se svým typickým nadhledem poznamenává Jan Zrzavý

ve svém doslovu k českému vydání *Teorie mem*: Pokud otěže drží geny, to nejhorší, co se nám může stát, je, že se dopracujeme k bezduchým individuíům myslícím jen na jídlo a sex, což nemusí být až tak špatné, zatímco pokud je mají pevně v rukou memy, můžeme se bez ohledu na selektivní výhody klidně úplně vyhubit. Svým způsobem také testovatelná hypotéza, ale kdo schopný výsledek publikovat by v jakémkoli z oborů přepadl z talíře?

Zrzavý také chválí Blackmoreovou za to, s jakou razancí se postavila k Dawkinsově prohlášení ze závěru *Sobeckého genu*, že pouze my se můžeme postavit tyranii sobeckých replikátorů. Tvzení je to vskutku nadnesené a nemající moc smyslu, na druhou stranu Dawkinse podezřívám, že ho tam vrazil, jen aby to hezky znělo, knížka se lépe prodávala a veřejnost měla co citovat. Na druhou stranu by se toho popularizátor vřady neměl dopouštět a od Blackmoreové bylo jedině správně podotknout, že nejsme „nic navíc“ nad geny a memy, ale my jsme ony geny a memy, unikátní soubory biologických vlivů a efektů prostředí.

Jenže hned nato se Blackmoreová pouští do vřady domní se sama a páchá nic podobného jako Dawkins, a říká si to zřejmě sama neuvědomuje a nejde jen o „jednu hezkou větu“. V domě vlastního já, související s naší neschopností ustát v přemýšlení (schválně to na pár minut zkuste a uvidíme, jestli se k vám nepřilíží ani jedna myšlenka na blížící se uzavření, nákupní seznam, partnera, šéfa nebo vešle), považuje Blackmoreová za „ultimátní memplex“. Memetické komplexy neboli memplexy jsou soubory navzájem se podporujících informací (vhodným příkladem jsou například náboženské systémy, sloužící k šíření a upevnění sebe sama). V domě „já“ podle Blackmoreové slouží k tomu, aby nás podnětovalo si neustále dokola vybavovat memy, nenechat je sejit z mysli a snaže je šířit. Jde o hodně kontroverzní myšlenku, o to podivnější, že Blackmoreová doslova navrhuje nechávat více rozhodování na intuici, snažit se „vypínat“ v domě a méně o věcech složitě přemýšlet. Ne že by oběsná meditace neprospívala psychické pohodě, ale Blackmoreová pomíjí veškeré hypotézy vřadující se v domě sebe sama jako adaptivní vlastnosti a její návrh se velmi podobá tomu, co sama kritizuje v Dawkinsovi – postavení se „tyranii memů“.

Jsme tedy vážně otroky memů, nebo ne? V první řadě bych se vyhnula používání vzletných frází typu „otroci ekoholi“ (titul se nepočítá, to vás může přilákat k vysvětlení...). Přijde mi podivné, jak někteří lidé nemohou přijmout myšlenku, že jsme vzešli z podkladů daných geny i prostředím, a bojí se „odporného determinismu“. Je možné jedině ujistit, že vzájemných vřadenných přebnění a speciálních případů epigenetiky je tolik, že vážně nemůžeme determinovat ní osobnost, když si osekvenujeme jeho genom a zjistíme si, jaké máme vlastnosti. Formulace typu „otroci genů/memů“ zkrátka nemá smysl. Smysluplná je otázka, zda je dle ležící šířlivliv genů i memů, ale od počátku tohoto století se ukazuje, že to s memy asi nebude až tak zřhává a otěže pravděpodobně stále drží geny.

N co je jinak

Jeho Excelence
Ondřej Neff
papežský sci-finuncius
Panská 8
112 22 Praha 1

Praha, 24. května 1983

Drahý příteli,

obracím se na Tebe v krajní nouzi s jistou choulostivou záležitostí. Víš, že my, scifisté, jsme lidé zvláštního druhu. Toužíme po uznání naší práce, a přitom jako bychom se za ni styděli. Sejdeme-li se ve větším, počtu nežli tři, dříve či později začneme sci-fi obhajovat. Čtenáři nás čtou a mají rádi, ale my jednáme jako nejistý svědce, který osaměl se ženou a ona už očekává činy, zatímco muž do ní stále ještě hučí. Proto se obávám důsledků, jež by mohla mít na naše duše událost, kterou spěchám vylíčit.

»Pokud jde o originalitu nápadů,« píšeš ve významném doslovu ke knize Lidé ze souhvězdí Lva, »nemáme se též za co stydět, jen pro úplnost připomenu hru Karla Čapka R.U.R., kde bylo poprvé užito, pojmu „robot“.«

Věřil jsem spolu s Tebou a tisíci souputníky, že ono slovo opravdu poprvé splýnulo jednoho požeňna-

ného dne roku 1920 ze rtů Josefa Čapka. Vždyť slovem robot začíná naše Genesis.

Věřil jsem až do osudné soboty 14. května, kdy v Rudém právu vyšla reportáž Vojtěcha Veselého z muzea zemědělských strojů v maďarské vesničce Kétegyháza, kde se píše doslova: »Ale jsou tu i jiné rarity, jako třeba mlátička z roku 1860 na koňský pohon... Na jednom stroji je nápis Robot Wichterle – Brno, 1905« (sic!).

Osobně se domnívám, že se jedná o podraz nějakého androida z Hlídky času. Víš, jak milují Karla Čapka, nemůžou mu odpustit, že jejich pradědečky udělal ze železa. Není pro ně problém vrátit se pár desítek let zpátky a mosazná destička pro nemístný vtíp se také vždycky najde.

Uvaž, prosím, co budeme dělat? Dementi? Což prohlásit Wichterleho za moravského scifistu? Připravil jsem dvě vhodné povídky a na Tvůj pokyn jsem hotov odjet do Dvora Králové, abych zařídil jejich objevení ve fyzikálním kabinetu tamního gymnázia.

Ať tak či onak, čekám Tvoji odpověď obratem pošty.

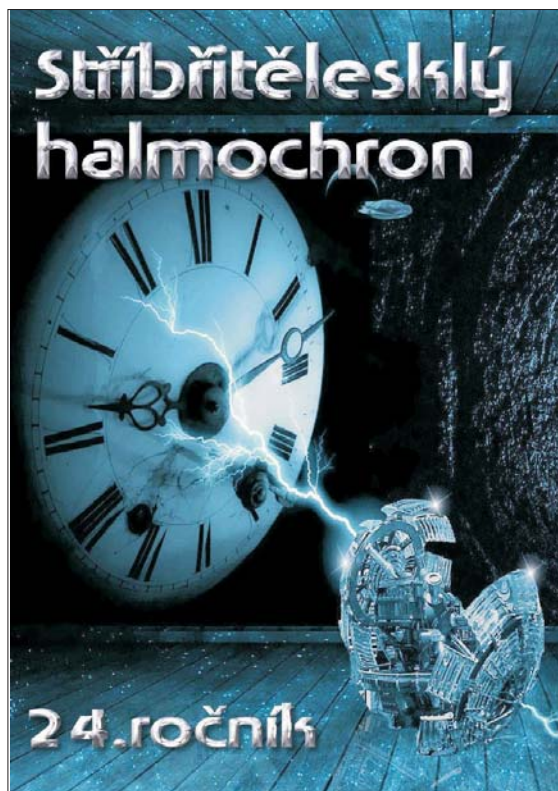
Tvůj Karel Sýs

(Tvorba, 8. 6. 1983)

Memetika se potýkala s čím dál více nekonzistencemi a její hypotézy bu úplně nevycházely, nebo pro ni existovalo i jiné, často méně komplikované vysvětlení. Kolem zrcadlových neuronů zodpovědných za imitaci jsou stále nejasnosti (není zřejmé, zda jde o distinktní funkci neuronů a zda je skutečně imitace jejich primární funkcí). Memetika také odpovídá poměrně přesně kopírování memů, ovšem ukazuje se, že lidská paměť je skoro vše, jen ne spolehlivá (mimořádně, z oblasti fikce se na toto téma nedávno objevila výborná povídka Kena Liu s názvem *The Journal*), a „mutační rychlost“ memů je zřejmě vysoká na to, aby probíhala adaptivní evoluce. Biologové i zejména kolegyně memetiky, evoluční psychologie, se v konkurenci na poli vědy udržela lépe. Osobně memetiku kvůli jejím vnitřním problémům nepovažuji za plnohodnotnou vdeckou disciplínu, pokládám ji ovšem za velmi užitečný nástroj pro snazší analýzu kulturní evoluce nebo i roli nových médií na šíření informací v společnosti.

Memetika nakonec po bouřlivém rozvoji v 90. letech opustila světla reflektoru, zalezla do zákulisí vdeckých disciplín a tam zatím v tichu vyžívá. To, jestli bude vzkrísena nebo úplně pohřbena, závisí na nových poznátcích a dalších generacích vědců. Koneckonců, trendy rychle přicházejí a odcházejí a občas se i vracejí...

Článek vznikl na základě přednášky z PragoFFestu 2012 a Atheoconu 2013.
Julie Nováková

Martinus Cena Fantázie

Vo štvrtok 12. 9. 2013 boli v bratislavskom knižkupectve Martinus vyhlásené výsledky prvého kola literárnej súťaže Martinus Cena Fantázie 2013. Spomedzi 138 súťažiacich poviedok od finálovej päťky pod a bodovania poroty postúpili (v abecednom poradí): Róbert Hric (Vranov nad Topou): Kosovski božur, Janka Javorka (Nitra): Zabi za kus plastu, Ladislav Kravík (Prešov): Ai, Marek Slabej (Praha): Otázka porozumenia a Zuska Stožická (Bratislava): Letec do večnosti. Z pohľadu fantastických žánrov sa do finále dostali štyri sci-fi a jedna fantasy poviedka.

Druhé kolo súťaže sa začne už 21. 9. 2013, keď bude finálová päťka poviedok zverejnená na portáli Kultura.sme.sk a o konečnom poradí a víťazovi jedenásteho ročníka súťaže rozhodnú žiata v internetovom hlasovaní.

Konečné výsledky budú slávnostne vyhlásené 16. 11. 2013 v rámci sprievodného programu na Medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka v Bratislave, kde bude zároveň pokrstý nový zborník poviedok.

„V tomto ročníku „prevalcoval“ žáner sci-fi vo finále ostatné žánre.“ povedal vyhlasovateľ súťaže Ivan A. Kaša. „Autorka Zuska Stožická sa objavila vo finále našej súťaže už viackrát a v roku 2010 vyhrala Cenu Bibliotéky. Janka Javorka opakuje svoju finálovú účasť z minulého ročníka súťaže, vtedy skončila celkovo piata. Ladislav Kravík a Marek Slabej sú v rámci komunity fanúšikov známi autori fantastiky a Róbert Hric, jediný zástupca s fantasy poviedkou vo finále, je pre nás veľkou neznámou. Finálové poviedky majú vysokú úroveň a ktorákoľvek z nich má šancu uspieť v žiatskom hlasovaní, ktoré sa začne o týždeň.“

Popri Cene Fantázie boli zároveň vyhlásení finalisti pridružených cien, z ktorých o víťazoch rozhodnú porotcovia jednotlivých ocenení. Finalisti pridružených cien (v abecednom poradí):

Cena spoločnosti Intel pre najlepšiu sci-fi poviedku: Ivana Dubcová (Prievidza): Stalo sa to zajtra; Adriana Jurášková (Bratislava): Nikdy ni nedokážeš; Jozef Kašák (Dolný Kubín): Nie ako evolúcia; Marek Slabej (Praha): Otázka porozumenia; Zuska Stožická (Bratislava): Letec do večnosti.

Cena Béla pre najlepšiu hororovú poviedku, hodnotená vydavateľstvom Artis Omnīs: Jozef Harendarík (Podolinec): Nekropolská linka; Pavel Hlubík (Bratislava): Klobásky; Simona Müllerová (Bratislava): Viem, že nespíš; Ján Stopjak (Kysucké Nové Mesto): Lilith; Mariana Záhorová (Žilina): Rozsudok.

Cena OZ Fantázia pre najlepšiu fantasy poviedku: Ján Gálik (Handlová): Hadie zuby; Monika Herda Belicová (Banská Bystrica): Na pahorku víly Striebrenky; Róbert Hric (Vranov nad Topou): Kosovski božur; Vanessa Jóriová (Diakovce): Hranice; Miroslav Švercel (Zürich): Staré a dieťa.

Cena Bibliotéky, hodnotená spoločnosťou Incheba, a. s.: Eva Brutovská (Bratislava): Helena (SF); Martin Feran (Košice): Prometheus (SF); Michaela Hirtlová (Prievidza): Osoba na mieru (F); Simona Müllerová (Bratislava): Viem, že nespíš (H); Zuska Stožická (Bratislava): Letec do večnosti (SF).

Poviedka Istroconu 2013

Literárna súťaž Poviedka Istroconu vyhlásila výsledky svojho siedmeho ročníka. Ten mal aj tento rok tri kategórie – prvú tvorili poviedky na tému "ihla", témou druhej bola vesmírna loď a tretia kategória je už tradične na voľnú tému.

Celkové poradie porotcovia určili takto:

1. Petra Slováková – Navždy
2. Tomáš Dostál – Projekt Bellum
3. Anna Olejárová – Poklady z mora
4. Petra Slováková – Tetsuyo
5. Zuzana Droppová – Veterán

Poradie netematickej kategórie kopíruje celkové výsledky na prvých štyroch miestach. Poviedka na piatom mieste zvíťazila v kategórii "vesmírna loď". V kategórii "ihla" zvíťazila Anna Danáková s poviedkou "Posledná bylinka", po ktorej nasledovali so zhodným počtom bodov Marián Kubický s poviedkou "Tvárou v tvár k bohom" a Zuzana Droppová s textom "Pä ihliel do neba".

Víťaznú poviedku uverejní časopis Jupiter ešte tento rok v čísle 6.5. Z posledných troch ročníkov súťaže vydá vydavateľstvo Rogerbooks (minimálne) elektronický zborník. Toto vydavateľstvo spolu s hlavným organizátorom súťaže, medzinárodným festivalom sci-fi, fantasy, hororu a spoločenských hier IstroCON, vyhlásili už ďalší ročník súťaže. Oskoro bude zverejnené vyhlásenie ďalšieho ročníka súťaže, ktoré prináša viacero významných noviniek.

NON FICTION

Pavel Kosatík

České snění

O čem snili a možná dosud sní ešáci jako národ? Pavel Kosatík nás v šestnácti kapitolách provádí po snech o Slovensku, o cestě na jih, o tělesné zdatnosti, o mýtické pravlasti, o vyhraněných bitvách, o Lužici, o Rusku, o SSSR, o mořích, o českých koloniích, o rukopisech, o životě bez Nmc, o novém náboženství a o snu o Podkarpatské Rusi. A o cestě procitnutí z nů, kterých do velkého maléru. Nicméně na kolik z těchto českých snů objevíte například ve Valhale Františka Novotného, takže jsou svým způsobem stále přítomny mezi námi.

V předmluvě Zbyška Zemanů téma, že v těsně národ má své sny, a možná že čím je národ mladší, tím jich má víc, třeba si je lépe pamatuje, protože se probudil teprve nedávno. A pochopení snů národa má význam při hledání české identity a místa ech mezi sousedy.

Torst, Praha 2010, 400 str., 448 Kč

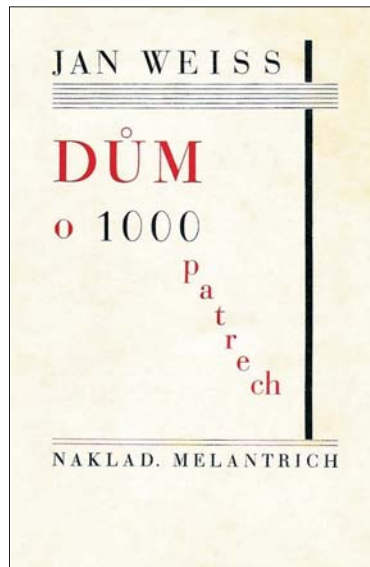
vaný za českého Julese Vernea, jenž vydal své první v deko-fantastické prózy už před první světovou válkou a kterého Neff označuje jakožto „[...] autora první nesporné v deko-fantastické prózy u nás“ (Neff 1981: 105), dále například Jiří Hausmann a v neposlední řadě Jan Matzlar Troska inspirovaný Julesem Vernem a autor v deko-technicky zaměřených děl. Kromě zábavné funkce měla sci-fi tohoto období také ráz reflexivní. Meziválečné období bylo významné pro myšlenku a technickou revoluci, rozšíření velkovýroby, vynálezem nových destruktivních zbraní a celosvětovou krizí. Proto je logicky výskyt motivů jako utopie, vizionářství, technika, výstraha, zkáza lidstva. Někteří autoři dávali najevo obavy z technologií a budoucnosti a nabízeli tenčí varovný pohled do ní. Například například *Válka s mlouky* tenčí i vnímali jako alegorické ztvárnění nacistické hrozby a válečných hrůz. Jiní autoři vnímali technologické možnosti jako atraktivní a vzrušující dobrodružství, navazující přitom na tradice technologické vizionářské tvorby Julese Vernea (J. M. Troska).

1.2 Druhá etapa – situace po druhé světové válce

Nástupem druhé světové války a nacistické okupace byla nejen v deko-fantastická literatura utlumena, a koliv za války začal publikovat své první prózy s fantastickými prvky František Brouček (Neff 1995: 16). Doba poválečná je pak vstupem do druhé etapy, která trvala až do předlohu padesátých a šedesátých let.

Poněkud rozporuplná světy se pro sci-fi literaturu jeví krátké tříleté období mezi dvěma totalitami v letech 1945-1948. Aleš Langer se v *Průvodci paralelními světy* shoduje s Neffem, který v knize *Něco je jinak* tvrdí, že v tomto období vzniklo množství pozoruhodných děl: „V období mezi lety 1946 a 1948 vyšlo u nás několik deko-fantastických románů, které stojí za povšimnutí. V tomto nedlouhém mezidobí prudkých společenských střetů se krystalizovala literatura nového typu. Také v deko-fantastická literatura se snažila vyrovnat s novou dobou. Všimli jsme si nepodařených pokusů J. M. Trosky přizpůsobit se novým podmínkám. Také Karel Hloučka, tehdy už zapomenutý klasik fantastického žánru, usiloval o svou renesanci. Jejich pokusy byly marné z objektivních důvodů. Poválečná éra, i tak předehodná, ohraničená květnem a únorem, měla jen málo společného s údobím před Mnichovem“ (Neff 1981: 329). „Tím poválečné roky přinesly mnoho nových prací, mezi nimiž dosáhly nejvyšší úroveň díla autorské dvojice Faulkner – Charous publikující pod pseudonymem R. V. Fauchar“ (Langer 2006: 32). Ve *Slovníku české literární fantastiky a science fiction* Neff polemizuje, zda toto trojletí zadit do předchozí etapy, nebo je vylenit jako etapu samostatnou. říká, že se klouí spíše k prvnímu náhledu, ale přesto bychom o tomto trojletí mohli uvažovat jako o světytých dob,

protože nevzniklo nic kvalitativně srovnatelného s literárními díly předválečnými a s produkcí následujících šedesátých let (Neff 1995: 11, 16). Světytost této krátké etapy tkví také v politické situaci, nebo kulturní život ještě nebyl kontrolován a řízen státní mocí, literatura se nerozdělovala na zakázanou a povolenou. V onom trojletí psala svá díla již výše zmíněná autorská dvojice Rudolf Faulkner a Lenka Charous, autoři technologicky zaměřené a budovatelsky optimistické sci-fi, v nichž zvýrazňovali Sovětský svaz jakožto stát s významným podílem na budoucím uspořádání světa (Neff 1981: 331). Jejich knihy byly pochopitelně poznamenány válkou, proto se moti-

vicky zaměřují na atomovou energii, špičkovou a špičkovou, vystupují v nich tajné společnosti a organizace, píše se o celých kolektivních lidech (na rozdíl od meziválečné doby zaměřující se především na jednotlivce).

Roky třicátých a čtyřicátých se nesly ve znamení stalinismu, který sám sebe považoval za vyvrcholení dějin (Lehár et al. 2006: 734). Řízení postihly všechny kulturní okruhy, které se vymykaly stanoveným koležím. Rušila se nakladatelství, psaly se hanlivé agitáční recenze v „nepohodlném“, spousta literátů byla dána v nemilost. Likvidovalo se obrovské množství nežádoucích, tzn. jakkoliv mimo nastavené koleje vybojujících děl pod záminkou „ořistých knihoven“. Došlo k osobnímu pronásledování, soudům a likvidaci představitelů kulturního života. Ústředním žánrem se

stal socialistický realismus (Lehár et al. 2006: 738), do jehož hranic se vešly budovatelské romány, agitáční dramata, oslavné básně. Česká deko-fantastika se naprosto odmítla.

Až v polovině padesátých let s pádem stalinismu došlo k oživení fantastiky. Režim se tenkrát chopil příležitosti využít v deko-fantastickou literaturu jakožto zdroj své vlastní propagandy – budoval si pověst komunistické společnosti, která je nejlepším nástrojem pro vědecký i technický rozvoj, přičemž kritizoval kapitalismus jakožto systém, který není schopný kvůli principu výroby pro zisk dlouhodobého plánování a národních projektů. Díla, která vznikala v předobdobím značného uvolnění v šedesátých letech, tomu proto byla poplatná. V atmosféře studené války a soupeření ve zbrojení a dobytí vesmíru, poté, co panoval na poli české fantastiky hlad po dobrodružné a fantastické četbě, tenčí i v předlohu i agitáční díla. Mezi autory vynikl především Vladimír Babula, který navazoval na Rudolfa Faulknera, s nímž ho pojilo osobní přátelství a který Babulu v esv dle psaní sci-fi. V časopisech *Věda a technika mládeže* a *Pionýr* vycházela v letech 1954-1956 na pokračování jeho románová trilogie *Signály z vesmíru*, *Planeta tří slunců* a *Přátelé z Hadonoše*. I přes agitáční záměr Neff hovoří o Babulovi jako o prokopníkovi renesance sci-fi (Neff 1995: 17). Je to pouze logické, nebo Babulovo dílo bylo prvním v deko-fantastickým románem po čtyřech letech od roku 1950.

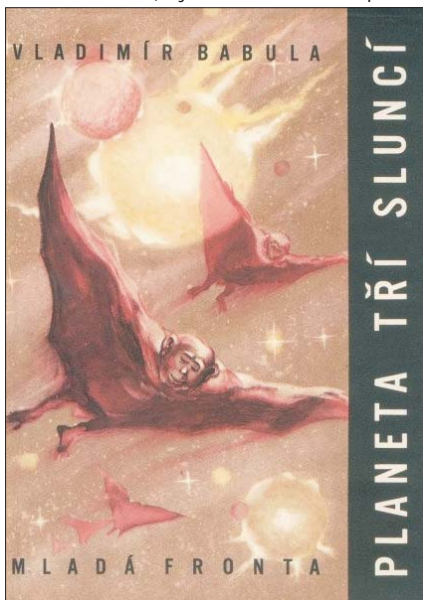
1.3 Třetí etapa

eská sci-fi vstoupila do své třetí etapy na přelomu padesátých a šedesátých let. V této době už byla odvrácená od předchozího propagandistického pojetí. Celá kultura byla prodchnuta jistým uvolněním od přísného komunistického dogmatismu. Šedesátá léta přinesla experimentování, překlady známých světových autorů, kulturní rozhled a šíř, na veřejnost se dostalo mnoho děl, kterým nebylo umožněno spatřit světlo světa v dřívějších letech. Vztah politického režimu ke sci-fi byl tolerantní, mnoho autorů (Brouček, Souček) bylo uznáváno jakožto tvůrčí kvalitní literatury pro mládež a jejich díla se dočkala patřičné úcty (Neff 1995: 18). Sci-fi se začalo brát jako samostatný žánr.

Autoři v dekadě fantastiky usilovali na rozdíl od předchozích let o myšlenkovou přínosnější tvorbu, kousky se vyjadřovali nezaujatě a nezatíženě stranickostí a optimistickou naivitou. „Naivitu a dobrodružnost za hlavní cíl, nadřazenou nad boj o civilizaci, technicismus byl zvolna (ale stále silněji) vytlačován humanismem“ (Langer 2006: 33). Pavel Kosatík hovoří v doslovu k antologii *Lety zakázanou rychlostí* o tomto přelomu jako o Roku Nula, o počátku letopočtu české science fiction (Kosatík 1990: 369). V uvolněné kulturní atmosféře vyšla zásadní díla od autorů, kteří se dnes řadí mezi nejvýznamnější, a také Adolf Hoffmeister vydal první překladeckou a vysoce kvalitní antologii *Labyrint* (1962).

Nejpodstatnějšími z autorů, kteří se zasadili o další vývoj žánru u nás, byli Josef Nesvadba a Ludvík Souček. Nesvadba v letech 1958 a 1960 vydal povídkové sbírky *Tarzanova smrt* a *Einstein v mozek*. Nesvadba představil odnož sci-fi známou jako „speculative fiction“ (Neff 1995: 18). V češtině se nabízí pojem „spekulativní literatura“, jehož význam není zcela objasněn, ale *Encyklopedie literatury science fiction* ho vykládá jako nepřesně používaný termín, který někdy ztotožňují se science fiction, někdy ho používají k označení dřívější sci-fi, v nichž nemusí v rámci tohoto žánru figurovat nutně, zatímco jiní ho chápou jako veškerou fantastickou literaturu (Neff – Olša 1995: 33). V případě Nesvadby však chápeme toto označení jako spekulativní, hloubavá, kritická, filozofická díla, a to vzhledem k tomu, že psal povídky na témata, která ho zajímala, bez úmyslu psát prvoplánově úlohu sci-fi. Fantastika pro něj byla formou, nikoliv hlavním zdrojem atraktivizace či zábavy pro mládež. „Josef Nesvadba prostě psal povídky na témata, jež ho zajímala, a zpravidla s tím, který odpovídal jeho tehdejší letošní povídce. Povídky napsal a vydal a pak teprve přišla kritika, vzkládla se na něj, sci-fi a dožadovali se, aby spisovatel pokračoval v práci dál, v rytmu jejich vzkládání“ (Neff 1987: 376). Tematicky jsou

Nesvadbovy povídky zaměřeny na obyčejného člověka, jeho morální dilemata, na etiku a filozofické problémy, technicismus typický pro dřívější díla je odsunut do pozadí; dřívější psychologizace jsou zde vhodnými nástroji pro zdůraznění ední myšlenky, tvořící jádro povídky (Adamovič – Neff – Olša 1995: 161). Myšlenkově blízko k Nesvadbovi stála koncem šedesátých let a počátkem sedmdesátých skupina autorů, kteří se mu přibližovali podobným vztahem k realitě a fantastičností – opřeli se o autory zaměřující se na člověka a lidskou morálku, pro něž byla fantastika pouze formou. Byli to Jaromír Šavrdra, Václav Kajdoš, Jaroslav Žyka, Lubomír Macháček a především Jaroslav Veis, o němž Neff hovoří jako o nejlepším možném Nesvadbovým následovníkovi z této neoficiální skupiny (Neff 1981: 347). Tato skupina se významně podílela na rozvoji třetí etapy české sci-fi (Langer 2006: 33).

Ludvík Souček měl ke sci-fi velmi blízký vztah už od dětství. Vzhledem k jeho horlivosti a šířící zájmu není divu, že se stal jedním z neplodnějších autorů šedesátých let. Napsal velké množství publikací, článků, příspěvků. Jeho velkým inspiračním zdrojem byly nejen dobrodružné romány Julese Vernea, na něž ve svých dílech přímo odkazuje, ale také nevyjasněné otázky minulosti, kterými ho zaujal záhadolog Erich von Däniken, jehož významné dílo *Vzpomínky na budoucnost* (1968) přeložil

do češtiny. Kanonickým dilem české sci-fi je nepochybně trilogie *Cesta slepých ptáků* (1964), *Runa Rider* (1967) a *Slunce ní jezero* (1968). V trilogii je prostoupena dobrodružná tematika Julese Vernea v kombinaci s dänikenovskými tezemi – děj se odehrává v dobové současnosti, v jehož světě je Jules Verne stejně jako v našem současném světě, přičemž hrdinové patří po jeho odkazu. Souček využívá metodu fiktivní reportáže, vypráví příběh pomocí rozhovorů, deníkových záznamů, dopisů, telegramů, atd. Text bilancuje na hranici mezi dekokofantastickou beletrií a naučnou publicistikou, využívá přitom také tematiku typicky dänikenovskou, totiž přelstění mimozemšťanů na Zemi v dávné minulosti (Neff 1981: 287-290). Souček tvrdil, že byl vždy proti fantazírování a sci-fi pro něj byla formou, jak přivést reálné hypotézy do beletrie (Adamovič – Neff – Olša 1995: 202). Součková díla mluví svým tívem o světlém stylu velmi přínosné tenké ohlasy a tvoří podstatnou část české sci-fi šedesátých let a zaměřením a tematikou díla protiklad k úvahové Nesvadbově tvorbě.

Za další z podstatných představitelů třetí etapy považujeme v roce 1962 vydanou antologii *Labyrint*, o níž se zasloužil Adolf Hoffmeister, která obsahovala překlady angloamerických povídek. Publikace byla výjimečným posunem kupředu, protože vyšla v době značné izolace od světové, obzvláště západní vědeckofantastické literatury. Americká sci-fi literatura se těšila

zna né popularity a v šedesátých letech kvalitativně vrcholila (Neff 1995: 18). *Labyrint* je dílo dodnes vyhledávané a také po stránce překladu, výběru povídek a prezentace považované za vysoce kvalitní. V úvodní předmluvě od Adolfa Hoffmeistera se mluví poprvé u nás o sci-fi jako o žánru (Kosatík 1990: 369-370).

Přes mnohá pozitiva a výrazná jména autorů zájem o vdeckofantastickou literaturu v druhé polovině šedesátých let postupně pomalu klesal. A koliv se vytvořilo jádro přátel a čtenářů v dečké fantastice, produkce nebyla kvantitativně schopna uspokojit poptávku a dlouhodobě tak udržet čtenářskou pozornost. Kniha vycházela málo, přestože velmi kvalitních. Touha po dobrodružném příběhu nebyla už tak velká jako v padesátých letech. Bylo zapotřebí rozšířit autorskou čtenářskou základnu, dodat literatuře nový impuls. Ale místo toho v srpnu 1968 došlo k invazi vojsk Varšavské smlouvy, ihned po ní se stal politickým nástrojem neostalínismu a „závada“ – ni po řádku“ neboli „návrát k normálnímu fungování společnosti“, jakékoliv reformní tendence byly okamžitě utlumeny, tolerantní komunisté byli ze strany propuštěni. Nastaly opatrné čistky knihoven a české inteligence, která byla buď rovnou zavena, nebo jim bylo přiděleno podadné zaměstnání neodpovídající jejich kvalifikaci. Rušila se nakladatelství i významná literární periodika. Nastalo dvacetileté nepřetržité normalizační období. Nastalo dvacetileté nepříznivé stagnační období v dečkofantastické literatuře s velmi vzácnou výjimkou v podobě pár povídkových sbírek psaných už ve dřívejším období a vydaných na pokračování sedmdesátých let autory Václavem Kajdošem a Jaroslavem Zykou. Stagnaci sci-fi však neměla na vině jen normalizační kultura, ale kombinace více zásadních faktorů vytvořících pro sci-fi velmi nepříznivé období (viz níže). Útlum byl částečně prolomen až koncem sedmdesátých let nástupem čtvrté etapy české sci-fi. Její počátek je spojen s edevším se jmény Jaroslava Veise a Ludvíka Souška.

2. čtvrtá etapa

Do čtvrté etapy vstoupila česká v dečká fantastika koncem sedmdesátých let, její neaktivnější kulturní život trval v průběhu osmdesátých let, aby pak dosáhl svého vrcholu v raných polistopadových devadesátých letech, kdy mohlo legálně vyjít množství pozoruhodných děl psaných literárními dily.

čtvrtou etapu můžeme charakterizovat na základě určitých stylových bodů a zlomů, které jsou pro ni typické a zásadní. Je to vznik mnoha sci-fi klubů, ustanovení pevné a závazující se fanouškovské základny, tzv. fandomu, a jejich pravidelná každoroční setkávání, tzv. cony, mezi nimiž nejvýraznější místo zastává setkání zvané Parcon. S tím se nedílně spojuje vznik Ceny

Karla Čapka, která je dodnes v celorepublikovém měřítku nejprestižnější a nejznámější oceněním v oblasti české fantastiky. Také se začala vydávat a amatérsky v ilegálně rozšiřovat mnohá periodika, tzv. fanziny. Vyšlo mnoho zásadních antologií a děl, objevily se nové autorské osobnosti mladší generace, začala se psát literární teorie zaměřená na fantastiku. Sci-fi začala žít vlastním autonomním kulturním životem. Co bylo prvotními impulsy pro tento kulturní život kolem vdeckofantastické literatury?

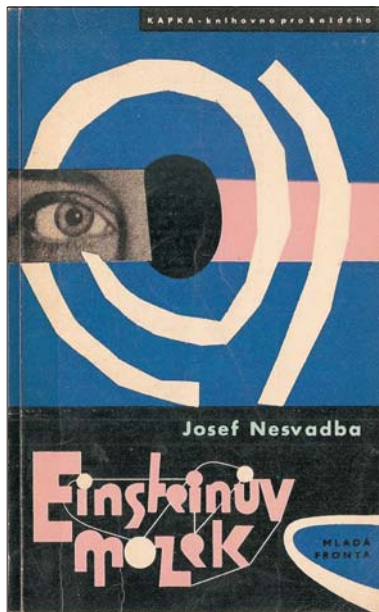
2.1 Společenská a politická situace a první impulsy

Sci-fi v první polovině sedmdesátých let stagnovala, protože jí chyběla autorská čtenářská základna. Největší problém jí uváděly především dva faktory: normalizační útlak. V dečké fantastice nebyla podporována, a koliv režim neměl v podstatě žádné argumenty k jejímu naprostému ideologickému zavrnutí. Nejen že vycházela v okolních socialistických státech, ale také se nezapomínalo na její dřívejší ideologická díla propagující komunismus. Proto byla v dečké fantastice regulována a odsunuta na periferii, ale ne zcela tabuizována. Byly tu ale další dva faktory, které se jeví jako velice podstatné a které nemají s normalizací nic společného (Neff 1994: 253). Byla to

neochota nakladatelství vydávat tento literární žánr, protože ho nepovažovali za kvalitní a hodnotnou literaturu, přičemž jejich odmítnutí nebylo nijak ovlivněno bolševickým smýšlením. Nakladatelé se zkrátka na sci-fi dívali jako na podadnou literaturu. Posledním faktorem tedy byla nepřítel čtenářstva. Lidé přestali sci-fi kupovat a číst, tudíž nebylo ekonomicky výhodné ji vydávat.

Vztahu mezi politickou situací, čtenářským obecněním a sci-fi si podrobněji všimá Ondřej Neff ve své stati „Pár poznámek k práci Aleše Langerá“, která je reakcí na práci Aleše Langerá *Průvodce paralelními světy*, a hned na úvod říká: „Langer naznačuje ze strany moci postoje až averzivní agresivní. Skutečnost bylo mnohem složitější“ (Neff 1994: 251). Dále mluví o 3. odboru ministerstva kultury, který sci-fi údajně nenáviděl a má podíl na tom, že po celou dobu čtvrté etapy vývoje české sci-fi nebylo možné založit ani edici, natož pak literární časopis. Tento 3. odbor ministerstva měl totiž rozhodující slovo ve formování edičních plánů nakladatelských domů a ve stanovení výše nákladu (Neff 1994: 252). Nepřítelem publika, nakladatel a politiků pak shrnuje v tou: „Sumárně vzato, ti bolševici, estét a cizpřipín, do sci-fi bušili a bušili, n kdý naráz, jindy na stědu“ (Neff 1994: 254). Pro sci-fi bylo období první poloviny sedmdesátých let nepříznivé ze všech podstatných hledisek – čtenářského, autorského a politického.

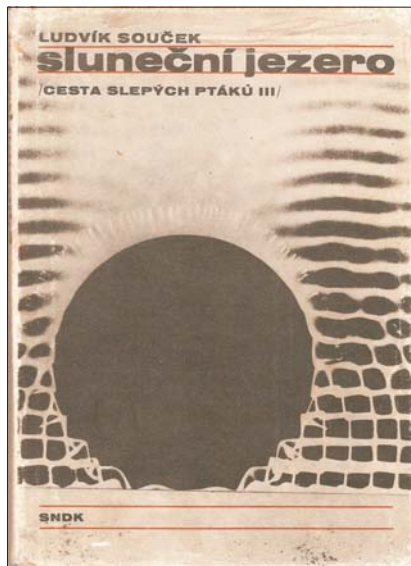
Ve druhé polovině sedmdesátých let ale začala být aktivní skupina redaktorů a nakladatelů, kteří začali pomalu a postup-

n zájem o sci-fi obnovovat. Zdeněk Volný, šéfredaktor periodika *Svobodná literatura*, do níž zařadil stálou rubriku vyhrazenou pro sci-fi. Z dalších jmenujme Ivo Železného z nakladatelství *Svoboda* nebo Vojtěcha Kantora z *Mladé fronty*, z nakladatelství má významnou zásluhu *Albatros* (Neff 1994: 254). Tito jednotlivci byli sci-fi příznivci, vytrvale ji vydávali a propagovali, a stali se těmi, kteří mají obrovskou zásluhu na popularizaci tohoto žánru. Obnova sci-fi přišla analogicky s celkovým uvolněním v české kultuře a ve vědecké literatuře na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, kdy se spousta exilových a samizdatových autorů navrátilo do oficiální literatury (Lehár et al. 2006: 907), a kromě výše jmenovaných nakladatelů je spojena se jménem Jaroslava Veise. Tyto osobnosti sestávaly ze stejné generace skupiny literátů tvořící pod inspirativním vlivem angloamerické sci-fi, polského kultovního autora Stanisława Lema a ruských spisovatelů bratrů Strugackých (Lehár et al. 2006: 907).

Vytrvalý zájem, vydávání vlastního oficiálního žánrového časopisu a samostatné žánrové edice, se sice nepodařilo realizovat, přesto režim evidentně v osmdesátých letech toleroval některé z autorů, jako byli již zmíněný Jaroslav Veis, Ondřej Neff a Josef Nesvadba, a nakladatelé a redaktori jako Vojtěch Kantor a Ivo Železný (Macek 2006: 38), jak je ostatně vidno na knižních titulech a významných antologiích, které se podařilo prosadit do edičních plánů právě těmito nakladateli. Literatura oficiální a neoficiální se postupně sblížovala a mezi spisovateli se objevovali reformátoři i navazující styk s exilovými autory, mezi nimiž byl mimo jiné i Ondřej Neff (Lehár et al. 2006: 915).

Ve druhé polovině osmdesátých let se navíc socialistická politika v evropských zemích začala pomalu hroutit pod tíhou ekonomické neudržitelnosti a Gorbačovových reforem otevřené politiky. „Hlas Gorbačovových reforem v druhé polovině osmdesátých let doléhal do Československa jen jako vzdálená ozvěna“ (Lehár et al. 2006: 913), přesto lze o tomto období hovořit jako o úspeších značného uvolnění a rozkvětu sci-fi, protože v porovnání s předchozími dobami vycházelo nebyvale více v dekokofantastických dílech a československý fandom vstoupil, a to nejen v porovnání s předchozími desetiletími, ale i v kontextu samotných osmdesátých let, do svého vrcholného období po Parconu konaném v roce 1984. „V roce 1984, po Parconu, se i další kluby odhodlaly k podobání, přičemž mnohé v této tradici úspěšně pokračují dodnes a dávají říci, že československý fandom vsoupl do (v kontextu předrevolučních osmdesátých let) zlaté éry své existence“ (Macek 2006: 37). O této situaci podrobněji pojednáme níže v kapitole Vznik fandumu a Ceny Karla Čapka.

Konkrétní základy k formování tvrdé etapy, dodnes považované za počátek fandomového hnutí u nás, položili především Ludvík Souček a Jaroslav Veis. Veis, zazený Alešem Langerem do nesvadbovské tvrdé sci-fi (Langer 2006: 41), vydal v roce 1976 zásadní povídkovou sbírku *Experiment pro tři planety*. Ta nejenže přinesla autorovi velkou popularitu a začala ho mezi špičku moderní české sci-fi (Adamovič – Neff – Olša 1995: 234), ale také je považována, podobně jako Bounkovy práce po pounorovém útlumu, za renesanci v dekokofantastické literatuře po normalizačním útlaku. V období stagnace v dekokofantastice proto tvoří vydání této knihy jeden z charakteristických znaků této etapy (Neff 1995: 19). O tři roky později, na sklonku formování fandomového hnutí u nás, následovala sbírka *Pandořina skříňka*.

Další zlomový krok učinil Ludvík Souček zanecháním svého odkazu. V červnu roku 1978, krátce před svou smrtí, mu v časopise *Literární místnicky* vyšla stať s názvem „Příměluva za budoucnost“. Mluví v ní o hluboké tradici české sci-fi sahající až do dávné minulosti (zmiňuje Karla Čapka, Jana Neruda, Jakuba Arbesa a dokonce i Komenského s jeho utopickým *Labyrintem*); popisuje situaci sci-fi literatury nejen v západních státech, ale i v zemích socialistického bloku, v SSSR, Polsku, Maďarsku, které byly po stránce ediční péče ke sci-fi příznivější. Na příkladu edice jeho konglomerátu okolo mecké série Perry Rhodana, vycházející v obrovských nákladech každý týden, pak srovnává situaci u nich se suchopárem u nás. Mluví o zahraničních časopisech, bulletinech, edicích adách specializovaných na v dekokofantastická díla. Jako jednoznačné pozitivum edice říká Perryho Rhodana vidí mimo jiné jeho ideologickou sílu: „Domnívám se, že Rhodan je jedním z nejzasloužilejších bojovníků proti komunismu, jakými se můžeme pyšnit, [...] Mladík, kterého mistr Rhodan v ruce doprovázel od dětských let [...], je naprogramován ideálním způsobem, zahrnujícím manipulovatelnost, cílenou zaslepenost a do podvědomí sestoupivší komplex odporu a nechuti proti komukoli a čemukoli, co by jej chtělo a snad dokonce i mohlo vytrhnout z příjmeného okruhu vlastního výslného, avšak uzavřeného a nerozporného světa“ (Souček 1978: 68). Jeho hlavními argumenty podporujícími v dekokofantastickou literaturu jsou její fantazie potěbná ve všech složkách lidského života v etnografii, v dějství, v předvídání budoucího vývoje determinovaného svou osudností a v opravdovosti tenké a nerušené mezní situace, které bude v budoucnu potřebovat, a v neposlední řadě její ideologická moc – možnost formovat ideál socialistického člověka a vzorové společnosti v blízké budoucnosti. Tato stať je mnohými autory popisujícími vývoj sci-fi kultury osmdesátých let hojně citována (Pavlem Kosatíkem, Zdeňkem Rampasem, Ondřejem Neffem, Jakubem Mac-

kem). P esto nebyl ohlas této stat v dob vzniku tak rozsáhlý, jak by se z dnešního pohledu podle všech zmínek mohlo zdát. Ondřej Neff to vysvětluje tím, že stačily právě v *Literárním měsíčníku*, periodiku s nákladem sedm tisíc kusů, z nichž v třetina byla automaticky odvážena do sbírky, nebo periodikum to bylo odmítané a nevědělo, že efekt stat byl nulový, protože ji nikdo nečetl kromě Jaroslava Veise (Neff 1994: 251). Právě poslední Neffova poznámka je ale zásadní. Veis Součkovu stat totiž uvedl na veřejnost a zpopularizoval. Napsal text „Věci na roboty“ otištěný v *Mladém světě* v prosinci téhož roku. V

lánku jsou, podobně jako v Součkově stat, vzneseny argumenty pro existenci sci-fi literatury. Autor se zamýšlí nad její definicí, mapuje její polohu ve světě, pojednává o úlohu tohoto žánru a smyslu fantazie pro lidský život, pro předvídaní budoucího vývoje a postojů lidstva k němu. V poslední kapitole textu nazvané „Chceme sci-fi?“ Veis Součkovu stat a cituje ji. Lánek je zakončen výzvou: „Snad tedy nezstaneme jen pítom, že v našich zemích se soustavně připravují vydávání sci-fi jen nakladatelství Mladá fronta a Albatros [...]“. Snad šesté číslo *Literárního měsíčníku* nebude jen ojedinelou vložkou a příklad světové literatury, která od poloviny letošního roku pravidelně v každém čísle přináší rubriku Ze světa sci-fi, provzbudí další zájem. Snad právě v těchto dnech zakládají v našem městě [...] první klub přátel science fiction“ (Veis 1978: 18). Tímto textem ve veřejném oblíbeném periodiku se Souček v odkaz rozšířil na veřejnost a Veis se Součkem se tak stali iniciátory fandumu.

Jaká byla situace pro sci-fi v osmdesátých letech? Zde je nutné shrnout a srovnat její postavení s předchozí situací ve stínu komunistických totalitních režimů, aby byly jasné změny, které sci-fi prodávala, a to z hlediska tělesných a proměnlivých pilířů: vědecká obec, autoři a politická situace. Co se týče posledního jmenovaného, postoj režimu ke sci-fi reflektoval politickou situaci a proměňoval se v závislosti na aktuálních vládnoucích autoritách. „Vztah ke sci-fi se stal jakýmsi barometrem politického klimatu“ (Neff 1990: 2).

Po ukončení tuhého stalinismu a naprostého zákazu sci-fi v raných padesátých letech převládla v polovině desetiletí snaha využít v dekfantastickou literaturu k propagaci komunistických idejí. Vzhledem k dychtivosti po romantické dobrodružné etice a jejímu nedostatku (Neff 1995: 17) však vědecká obec toto ideologické pojetí nebylo na požádání a akceptovala jej, protože autoři využívali režimní agitaci jako prostředek, aby ve veřejnosti mohli psát a vydávat v dekou fantastiku. Vědecká obec měla zájem o dobrodružnou sci-fi a tento zájem byl

autory naplněn, ovšem v dekou fantastika se motivikou držela v normalizačních kolejkách.

Sedesátá léta a politické uvolnění přineslo do sci-fi dobrodružnou literaturu Ludvíka Součka a úvahová a filozofická díla Jana Nesvadby. Sci-fi se zviditelnila a stala svébytným žánrem, o čemž došlo se začalo mluvit jako o v dekoufantastických, nikoliv o dobrodružných oddechových knížkách pro mládež. Ustanovilo se vědecká stvo podporující sci-fi. Vycházela vysoce kvalitní díla, která však bylo málo a vědecká pozornost od druhé poloviny šedesátých let ochabovala. „Základní problém této etapy nevidím však ani tolik kvalitativně jako kvantitativně. Knih žánru science fiction nikdy nevycházelo dost, aby vědecká veřejnost byla pod ustávaným tlakem a její pozornost se udržela kvalitní nabídkou“ (Neff 1995: 19). O Nesvadbovy práce už nebyl takový zájem jako o jeho raná díla. Sci-fi psalo málo autorů, vědecká základna se zmenšovala a to i přesto, že politické klima tohoto období bylo svým způsobem ke sci-fi a ke kultuře obecně velmi tolerantní.

Sedmdesátá léta znamenala útlum na všech frontách – vědecká i sci-fi nekuropovali a nečetli, jejich zájem opadl, takže ani nakladatelství ji nevydávala. Režim tuto stagnaci podporoval a mnoho vědeckých v dekoufantastických autorů se zcela odmlčelo.

Sedmdesátá léta znamenala útlum na všech frontách – vědecká i sci-fi nekuropovali a nečetli, jejich zájem opadl, takže ani nakladatelství ji nevydávala. Režim tuto stagnaci podporoval a mnoho vědeckých v dekoufantastických autorů se zcela odmlčelo.

Osmdesátá léta přinesla obnovu sci-fi. Za její renesanci nese podíl skupina již výše zmíněných nakladatelů,

redaktorů a autorů, kteří postupně za alii zájem o sci-fi obnovovali mezi vědeckou i tisknutím sci-fi povídek v periodikách a vydavatelskou činností, a dále fandumové hnutí (viz níže). Rozdíl oproti předchozím dobám tkvěl ve změnách, které nastaly v oblasti vědecké, autorské i politické, a to především ve změnách k lepšímu. Nastala nová vlna vědecké sci-fi a její popularita se nebyvalou měrou zvýšila tak, že se jí vnovali i autoři mainstreamoví, mezi nimiž zaujal hlavně Vladimír Páral se svými v dekoufantastickými díly jako *Válka s mnohozvířím* (1983) nebo *Romeo a Julie 2300* (1982). Československý fandum začal fungovat jako šířitel popularity sci-fi mezi vzrůstající vědeckou stěnou a jako prostředí dávající prostor novým autorům. Shrňme-li tuto situaci: přibývalo žánrových autorů, a už profesionalizovaných a mainstreamových, nebo fandumových (takových, kteří začali psát až pod záštitou československého fandumového hnutí), nakladatelé vydávali sci-fi a rostla základna vědecká a zájemců. A konečně poslední podstatný pilíř, politické klima, se pomalu stával příznivějším už od poloviny sedmdesátých a osmdesátých let, proto to byla správná doba pro vznik fandumu a rozvoj sci-fi u nás.

2.2 Vznik eskoslovenského fandumu a Ceny Karla Čapka

Termín fandom je převzat z angličtiny spojením slov fan a dominion (Macek 2006: 13) a označuje hnutí prosci-fi, fantasy a hororu. Tento termín nebyl na našem území sedmdesátých a osmdesátých let u nás neznámý, fandom vznikl již koncem dvacátých let dvacátého století v USA (Neff – Olša 1995: 464). Také v ostatních socialistických zemích se první kluby formovaly dříve než u nás, například v SSSR již v šedesátých letech, v Polsku v polovině sedmdesátých let. „eskoslovenský fandom, zřejmě vlivem kulturní a fyzické izolace ve smutném proslulém období normalizace, vznikl později než ve většině ostatních evropských zemích“ (Rampas 1990: 62). Dřívejší doba sci-fi literatury a zakládání fandomových klubů u nás opravdu neprobíhala. Počet klubové aktivity sice sahají až do roku 1969, kdy skupina fanoušků založila Klub Julese Verne, ten ale velmi brzy zanikl. Za dalšího předchůdce můžeme považovat Karla Jedličku, který udržoval kontakty s fanoušky, jejich činnost však byla zaměřena převážně na sbíratelství, proto lze říci, že hovoří o fandomovém hnutí (Rampas 1989: 168).

Až ve druhé polovině sedmdesátých let se podařilo výše zmíněným redaktorům (Volný, Železný, Kantor) obnovit zájem o sci-fi. V postupně narůstající základně došlo k významnému posunu vpřed – touha sdružovat se v kolektivech, vyměňovat si informace a publikace, diskutovat. Jako naplnění této touhy a jako reakce na Soukova a Veisovu vznikl v roce 1979 ve dnech 30. 4. až 1. 5. 1979 na Matematickofyzikální fakultě v Praze první sci-fi klub s názvem Villoidus (Langer 2006: 34, Rampas 1990: 62). V následujících letech se inspirovala spousta fanoušků, kteří zakládali další kluby. Fanouškovská základna se rychle rozrostla a tvořila zdroj bohatého společenského a literárního života. Vznikl tak eskoslovenský fandom. Klubová činnost se zaměřovala na setkání, výměnu informací, na besedy s pozvanými významnými spisovateli a prosci-fi (první byli Jaroslav Veis a editor Ivo Železný). Na Parconu (význam viz níže) v roce 1983 formuloval doživotní prezident eskoslovenského fandomu Zdeněk Rampas tři zásady fanouškovského hnutí: propagace sci-fi, pomoc při vývoji a prosazování mladých autorů a klubová činnost sloužící jako fórum sociální komunikace fanoušků (Rampas 1989: 170, Struňák historie 2001).

Po počátcích a formování čtvrté etapy nastala doba jejího dynamického rozvoje od roku 1982, v němž došlo ke dvěma zcela zásadním událostem (Langer 2006: 34). Z iniciativy pardubického klubu Salamandr byla vyhlášena Cena Karla Čapka, soutěž o nejlepší v dekofantastickou povídku, a v rámci jejího vyhlášení se konalo první eskoslovenské celostátní setkání všech prosci-fi v Pardubicích nazvané prostě Pardubice '82 (Rampas 1988: 185), jehož hlavním organizáto-

rem se stal na mnoho let dopředu tehdy vysokoškolský student Pavel Poláček. Z obouhohle se stala tradice, která nepřetržitě trvá dodnes. Setkání všech fanoušků proběhlo v každoročně pořádaný eskoslovenský národní con (z anglického convention – setkávání fanoušků sci-fi ve světě nebylo v té době nic nového), nazvaný od roku 1983 Parcon. Prvními předchůdci probíhaly v Pardubicích, proto se změnil tento název, třebaže místa setkání se pak údajně kvůli ideové ostrážitosti stěhovala (Langer 2006: 35), dříve byl ale nejspíš podobný koncil již hlavní organizátor, Pavel Poláček, ukončil studia v Pardubicích na VŠCHT, v jejichž prostorách se Parcony konaly, a nenašel za sebe v nižších ročnících náhradu, která by zde organizovala další ročníky (Rampas – Žourek 2012), takže v roce 1987 proběhl Parcon v Praze a nadále se město stalo každým rokem stěhovala. Cena Karla Čapka, udělovaná na Parconech, je dnes nejprestižnější tuzemskou literární cenou v oblasti fantastiky. Jejím symbolem a zároveň předávanou cenou se stala figurka mloka na památku povídky *Války s mloky*. V následujících letech zakládaly inspirované kluby mnoho dalších cen, tematických soutěží, anket apod. Jmenujme například anketu Ludvík založenou na památku Ludvíka Soukova a vyhlášenou poprvé na Parconu v roce 1984 nebo cenu O Stříbřitě lesklý halmochron zveřejněnou v tomtéž roce. Ta se tematicky zaměřuje na práce, jejichž ústředním tématem je cestování časem. Jejím prvním vítězem vyhrál Jan Hlavička se svou povídkou *Tak tohle zas, potomě kové, ne!* Obě tyto ceny se každoročně předávají dodnes.

Výše jsme o situaci fandumu po Parconu 1984 mluvili v souladu s Jakubem Mackem jako o jeho vrcholném období. Macek v následujícím odstavci dodává: „Struktura předlistopadového eskoslovenského fandumu v jeho takřka výhradně samizdatové podobě se v mnoha ohledech lišila od podoby jeho západního vzoru. Jeho základem byly sice kluby, základním komunikačním prostředkem (takřka výhradně samizdatové) fanziny, fandom pořádal různé con – v tštině dříve se ovšem, jak už bylo zřejmé, odehrávala v rovině pololegální (pod hlavičkou existujících oficiálních organizací, například Svazarmu) i vyloženě ilegální. Profesionalizovaná složka fandumu, na západ velmi výrazná a viditelná, byla značně atrofovaná – zastupovalo ji vlastně jen několik profesionálních, režimem více či méně tolerovaných autorů [...] a redaktor a editor tehdejších na fantastiku nespecializovaných časopisů, vydavatelství a nakladatelství [...]“ (Macek 2006: 37-38).

V tomto sdělení je velká část pravdy, je však třeba je upřesnit. Je pravda, že některé ze složek fandumu byly atrofované. Žánrově oficiální časopisy zařazené do koneckonců vycházet až po revoluci a na vydání knižky mnohdy spisovatel čekal v průměru několik let. Ale časopisy byly nahrazovány velmi širokou škálou

lou fanzin itajících na desítky titul . Po et klub p iznivc v decké fantastiky vzrostl v roce 1983 na dvacet a mnoho z nich se inspirovalo Parconem a založilo svá vlastní menší setkání. Parcony sice mohly být po ádané pouze pod ofciální organizací, Svazarmem nebo Svazem socialistické mládeže, ovšem to byl jeden z mála prvk , který m l co do in ní s režimem, který jinak tato setkání neovliv oval. Organizáto i se snažili v p ípad Parcon o profesionalizovanou úroveň s bohatým programem: promítáním, p ednáškami, spout žemi, besedami a diskuzemi s pozvanými proslulými autory sci-fi, což byly atributy inspirované západními cony, a tyto atributy se jim da ilo do eskoslovenských setkání vtisknout. Po et fanoušk sci-fi vzrostl v ádu na stovky lidí, p i emž Parcony m ly vždy kapacitu host zcela napln nou. Co do organizace, po tu fanoušk a spole enského života tedy fandom atrofovaný nebyl. Macek dále íká, že profesionalizovanou složku fandomu zastupovalo jen n kolik režimem tolerovaných autor , což je pravda, mezi takovými byli například Ond ej Neff, Jaroslav Veis a Josef Nesvadba. Jenže pak je tu práv autorská složka neoficiální, neprofesionalizovaná, vydávaná pouze v rámci fandomu, a ta vznikla kolem Ceny Karla apka – a t chto autor se objevilo n kolik desítek a dokonce tvo í samostatnou vyhran nou autorskou skupinu, která byla v osmdesátých letech nedílnou a hlavn p evážnou sou ástí fandomu. „Onen »Okruh autor Ceny Karla apka« se stal v d jinách sou asné eské SF pojmem s jasn daným významem“ (Langer 2006: 65). Je pravdou, že to byli auto i, kte í d íve nepsali, a že každý z nich, který n co vydal, tak u inil až po listopadové revoluci s výjimkou Františka Novotného, který už v roce 1988 vydal díky Pavlu Kosatíkovi sbírku povídek *Neš astné p ístání* a to až poté, co t i povídky byly z ideologických d vod vyazyeny (Langer 2006: 71). Ale ve své dob byla tato pozoruhodná ada neoficiálních a fandomových autor považovaných za nesporně talentované velmi známá, po etná a tená p evážn mezi žánrovou komunitou, v emž nebyl ve srovnání s ostatními zem í rozdíl. Otázka profesionalizace sci-fi autor je také ožehavá. S Mackem lze souhlasit, že profesionalních žánrových spiso-

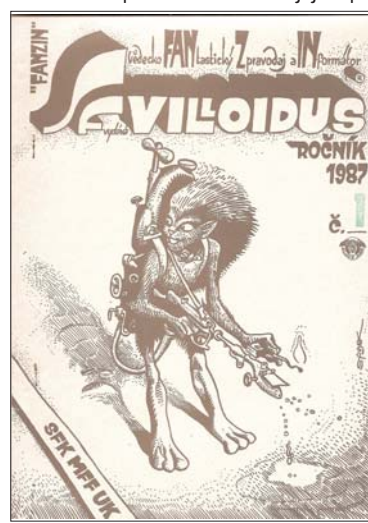
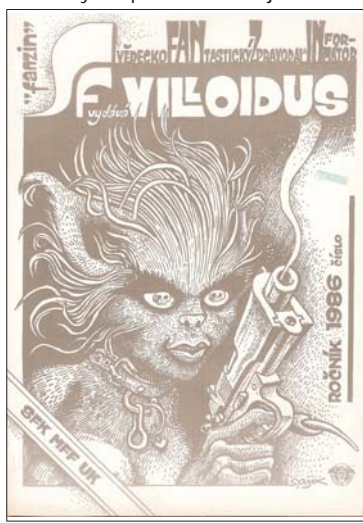
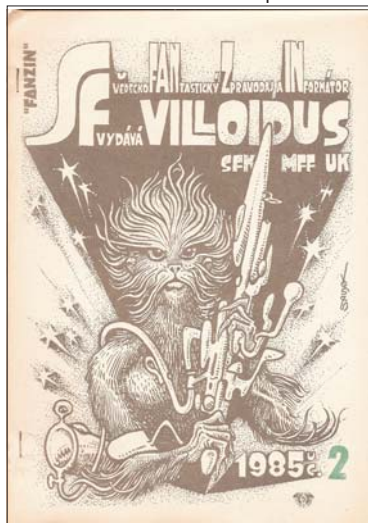
vatel bylo málo – ale to bylo i ve všech p edchozích etapách eské sci-fi. Navíc profesionální spisovatelé tvo íli v kontextu fandomu minoritní složku, takže je na pováženu, zda profesionalitu autor lze použít jako jedno z m ítek atrofovanosti fandomu.

Každopádn lze íci, že tyto t i významné faktory – vznik sci-fi klub , Parcon a Cena Karla apka – m ly výrazný stmelující vliv na všechny fanoušky, a vytvo íly tak podstatnou živnou p du pro objev desítek nových autor jak po stránce kvantitativní, tak i kvalitativní. Režim sice sci-fi stále nep ál, p esto ale prost edí kolektivu a organizované klubové ínností umožnilo vznik n kolika výjime ných d l a rozpoutalo bohatou literární ínnost.

2.3 Nakladatelská ínnost – fanziny a antologie

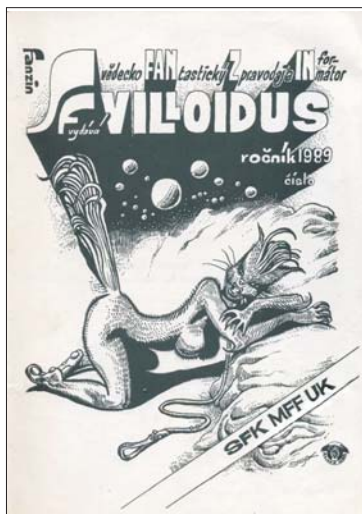
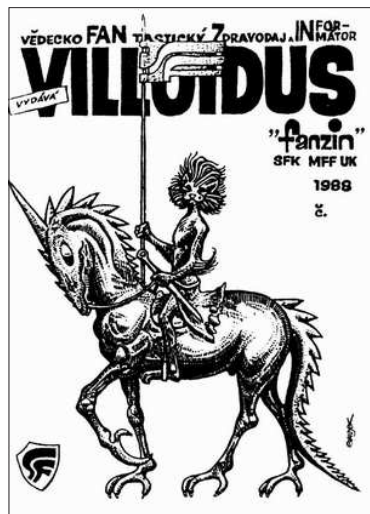
Významným prost edkem a fandomových nástrojem se staly tzv. fanziny – (spojení slov fan a magazine, k tématu více viz Neff – Olša 1995: 469-472). Byla to periodika vydávaná jednotlivými kluby, které se pro tuto ínnost inspirovaly v zahrani í, kde fanziny vycházely již dlouho. Prvním magazínem tohoto druhu byl fanzin nazvaný jednoduše *Sci-fi* a vydával jej klub p í Hv zdárn v Teplicích od roku 1981 (Neff – Olša 1995: 470). Byl však režimem po dvanácti íslech zakázán (Rampas 1990: 53). Z dalších podstatných jmenujme fanzin klubu Villoidus s názvem *SF* vydávaný od roku 1982 nebo *Interkom* od roku 1984, který seznamoval širší ve ejnost s klubovou ínností a plnil i organiza ní úlohu. Jedním z nejprofesionáln jších byl fanzin *Ikarie XB*, jenž se stal p edch dcem významného polistopadového, už plnohodnotného a legálního magazínu *Ikarie*. Od po átku t chto klubových snah vzniklo na desítky r zných fanzin .

Fanziny zastupovaly úlohu chyb ícího profesionálního žánrového asopisu. Umož ovaly komunikaci mezi jednotlivými kluby a uve ej ovaly jinak nedostupné p eklady zahrani ních spisovatel . Jednou z nejd ležích funkcí fanzin však bylo vydávání povídek nových autorských objev . Mladí spisovatelé m li jen málo možností ke své prezentaci: bu se jejich po-

vídky objevily v nějaké antologii, což však vyžadovalo vyšší literární úroveň, nebo právě skrze fanziny, které byly amatérským spisovatelem přístupnější. Fanziny se množily v atmosféře ilegality, takže se zhotovovaly samizdatovými metodami: opisovaly se ručně nebo se množily přes přímý klepový papír apod. Izolace od oficiálních direktiv umožňovala zveřejňovat v podstatě libovolný okruh témat, a tak se fanziny staly zdrojem nezávislé tvorby, do nichž mohl psát tak kdokoli a cokoliv v intencích v dekfantastického žánru. Nevýhodou ovšem byla nízká zpětná vazba ze strany čtenářů (Langer 2006: 36), nebo fanziny se dostaly jen mezi úzký okruh recipientů, kteří se o problematiku aktivně zajímali nebo byli sami součástí této tvorby. Negativem je také z dnešního hlediska obtížná dohledatelnost – kvůli neoficiálnosti nejsou mnohé z těchto magazínů dostupné skrze oficiální knihovnické instituce a nelze je zpětně dohledat jinak než přes bývalé autory, kteří do nich přispívali, nebo od sběratelů.

Druhým významným fandomovým médiem byly antologie – povídkové sbírky, v nichž se objevovaly práce mnoha různých autorů. V osmdesátých letech jich vyšlo podstatně více než v předchozích etapách a shromážděny byly do nejlepších tuzemských i v zahraničí vydávaných dekfantastických tvorby a už autor zcela nových nebo fandumu již známých. Tento trend antologií byl v osmdesátých letech natolik výrazný, jak kvalitativně tak kvantitativně, že je nazýváno „obdobím antologií“ (Langer 2006: 38). To ovšem neznamená, že by antologie vycházely výhradně v osmdesátých letech – jistá návaznost trvala až do počátku devadesátých let. Některé výběry totiž vyšly po listopadové revoluci, ale přispívaly se již před ní (*Lety zakázanou rychlostí* Pavla Kosatíka vyšly v roce 1990), jiné pokračovaly publikace zase tvořily edice s podporou editorem (například *Lovci černých mlků* v edici Zdeněk Rampas vyšli poprvé v roce 1988, jejich druhý díl 1989 a třetí 1990). Termínu „období antologií“ tedy rozumíme spíše tak, že v tomto trendu započal a nabyl nebyvalého rozmachu, který, stejně jako tvrdá etapa české sci-fi, vyvrcholil v raných devadesátých letech.

V době první antologií českých sci-fi povídek u nás byli *Neviditelní zloději*. Kniha vyšla v roce 1980 edicí Leny Zitkové a Teodora Rotreka; v tomtéž roce vyšla příkladová antologie *Stvořitelé nových světů* sestavená Ivo Železným, což byl jeho první významný redaktorský příspěvek (Langer 2006: 33, Historie fandumu 2011). V roce 1983 vydal Vojtěch Kantor v nakladatelství Mladá fronta dvoudílnou antologii *Lidé ze souhvězdí Lva a Železo píchá z hvězdy*. Tyto byly pro vývoj žánru velkým významem, protože v nich byly obsaženy povídky skoro celé generace, jejíž autoři se prezentovali v předchozích osmdesátých letech svými samostatnými knihami (Neff 1995: 19). Antologii se dostalo velkého ohlasu i u fandumu a Aleš Langer ji označuje za vnitřní mezní čtvrté etapy sci-fi odděluje její počátek od období rozvoje: „I zde můžeme nalézt mezní odděluje počátek čtvrté etapy od období jejího rozmachu“ (Langer 2006: 37). První Mlok za zásluhy, což byla odnož Ceny Karla Čapka udělovaná v čínou editorem, nakladatelem a aktivním členem fandumu, byl udělen roku 1983 a připadl Vojtěchu Kantorovi za tyto antologie.

Následovaly v nakladatelství Svoboda Ivo Železným vydané antologie *Stalo se zítra* (1984) a *Návrat na planetu Země* (1985), objemné svazky, v nichž se objevily práce desítek autorů, kteří jsou vždy na konci publikace stručně představeni a jejich povídky jsou tematicky rozděleny do několika okruhů (*Pozemšťané, Vynálezy a vynálezci, Ratio ex machina, a je zrádná past, ...A mimozemšťané*). Za tyto monumentální výběry a za svou činnost dostal Ivo Železný cenu Ludvíka a Cenu Karla Čapka za zásluhy.

Charakter antologií také měly publikace zabývající se úspěšnými ústavníky Ceny Karla Čapka. Významnou publikací byl *Koas*, který vychází každoročně dodnes a shromáždí nejvíce povídky této soutěže. Dále to byly výběry povídek autorů, kteří se v rámci Ceny Karla Čapka viditelně prosadili, a to *Lovci zlatých mlků* (1988) a výše zmíněný *Lovci černých mlků*.

2.4 Parconský okruh autorů a tematika jejich tvorby

Osmdesátá léta přinesla změnu také v autorské oblasti a v tematice v dekfantastických dílech. V souladu s Alešem Langerem dříve autorskou základnu osmdesátých let do tří skupin: autoři, kteří knižně vydali svá díla již v předchozích letech a nadále se soustavně a především v nově sci-fi (sem patří zejména Jaroslav Veis), autoři balancující na hranici mezi mainstreamem a sci-fi (Vladimír Páral), a už zmíněná zcela nová skupina, která nás zajímá především – autoři, kteří do vzniku fandumu nepublikovali, až fandum jim poskytl patřičné zázemí pro sebezprezentaci. Byla to velmi výrazná skupina, kterou znali především fandumoví fanoušci, tedy jen zasloužili, a která se ustanovila kolem Ceny Karla Čapka a pravidelných Parconů (Langer 2006: 38). Tento par-

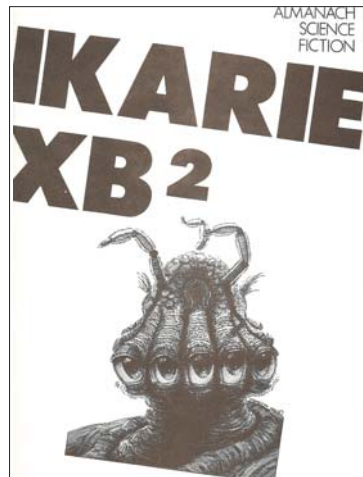
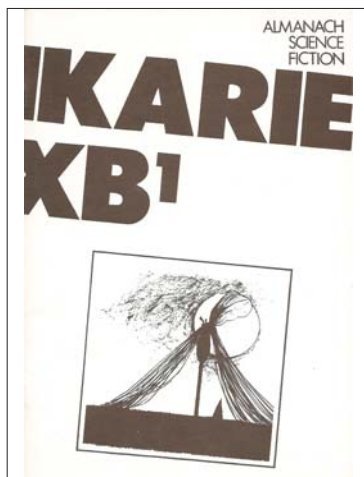
conský okruh m l na eské v decockofantastické scén výrazné postavení a jeho tvorba pat íla na n jakou dobu, vymezenou osmdesátými léty a po átkem devadesátých let, mezi nejoblíbenjší a nejtenjší v rámci neoficiální fandomové kultury. Souhrnné povídkové sbírky mnoha z t chto autor mohli vyjít z ideologických d vod až po revoluci. Mezi znám jšími jme-
 numje nap íklad Evu Hauserovou, Josefa Pecinovského, Petra Hetešu, Pavla Kosatika, Jaroslava Jirana, Františka Novotného a Ji ího Procházku (Langer 2006: 71). Nejoblíbenjší a nej-
 oce ovanjší z tohoto okruhu pak byli Jan Hlaví ka a Ivan Kmínek (Langer 2006: 69, Neff 1995: 20, Neff 1990: 2). Jak už bylo e eno výše, v rámci žánru tvo ílito auto í specifickou skupinu, vzpome me znovu tezi Aleše Langer: „Onen »Okruh autor Ceny Karla apka« se stal v d jinách sou asné eské SF pojmem s jasn daným významem“ (Langer 2006: 65). Vý-
 lu nost tkv íla jednak v neoficiálním prost edí (povídky se ší-
 ly výhradn samizdatov a byly s fandomem úzce spjaty) a z toho vyplývající absence jakéhokoliv státního dohledu, což áste n tvo ílo kolorit jejich povídek a autorských osobností.

Témata okruhu parconských autor nelze pro jejich et-
 nost a odlišnost mezi nimi jednozna n specifikovat do typolo-
 gizovaných skupin bez toho, že bychom je zobecnili. Každý au-
 tor p ístupoval k v decockofantastické látce jinak a origináln .
 Ale spousta z t chto parconských autor m íla více í mén spole-
 ný inspira ní zdroj.

Jedním z nejprogresivn jších témat, do této doby až na malé
 výjimky nevidaným, byla jednozna n reflexe dobové sou-
 asnosti osmdesátých let v celé její ší í. Lze tvrdit, že práv neoficia-
 lita t chto autor a jejich vydávání v tak ka undergroundové po-
 dob jim umožnila využívání okolní sou asnosti jako bohatého
 inspira ního zdroje. „Auto í této skupiny m íli mnoho spole né-
 ho, ale p edevším se shodovali ve svém ideovém zakotvení, kte-
 ré je vedlo ke kritickému postoji stávajícího spole enského po-
 ádku. Domnívám se, že práv tyto postoje umn skryté ve fik-
 tivní realit í p ínesly naší SF takovou oblibu mezi tená í.
 Zvlášt pak, když tato díla m íla í nepopíratelné kvality literární.
 Ve druhé polovin 80. let byla v tšina kvalitní eské SF prosyca-
 na rozli nými narážkami na soudobou totalitu, která ostatn

k tomu p ímo vybízela“ (Langer 2006: 38). V rámci tvrté etapy
 sci-fi bylo n co takového dosud v podstat nemožné (nikoliv
 v rámci celé sci-fi, totalitní spole nost kritizovala antiutopická dí-
 la nap íklad Ji ího Marka nebo estmíra Vejd lka vycházející
 v šedesátých letech) – auto í se do této doby nevyslovovali ke
 spole enské a politické situaci, nebo socialistická spole nost
 nebyla považována za vhodný inspira ní zdroj pro sci-fi (Langer
 2006: 65), a í kdyby to d ílali, nep ítomnost organizovaného fan-
 domu a jeho fanouškovské složky by pravd podobn nep ínesla
 jejich díl m pat í ný tená ský ohlas, nebo legáln by t žko
 mohla vyjít. Tato spole enská témata a více í mén skryté na-
 rážky se opravdu na n kolik let staly výrazným tématem eské
 spekulativní sci-fi parconského okruhu. „Dobová diskrepance
 mezi slovy a íny vládnuící strany, neradostná sou asnost a
 ješt neradostn íí tušená budoucnost se staly na n kolik let
 hlavním tématem myšlenkov progresivní SF, která se takto za-
 ala odklán ít od p vodní funkce SF“ (Langer 2006: 65). P esto
 je nutné být v tomto zobecn ní opatrní. Bylo by mylné domnívat
 se, že dobová sou asnost osmdesátých let sloužila t mto auto-
 r m výlu n jen jako zdroj pro kritiku totalitní doby a jako jediné
 téma tvorby. Mnohdy psali totiž díla zam ená jinak, jejichž té-
 matem byl ílov k a jeho problémy obecn , nejen jeho peripetie
 ve vztahu k totalit , p í emž ze sou asnosti, ve které tvo íl, si
 auto í asto brali jen kulisy, charaktery, prost edí a témata, která
 však rozhodn nemusí být vztažena na konkrétní totalitní období
 a nemusí nutn pouze kriticky reflektovat. Obecn m žeme
 zopakovat tezi, že osmdesátá léta sice byla bohatým inspira-
 ní zdrojem ve všech možných podobách, ale nelze tvrdit, že je-
 diným tématem (a koliv astým a pro tená e pravd podobn
 významným) byla kritická reflexe totalitní politiky a spole nosti,
 a to í v rámci úzce vymezeného okruhu parconských autor .

Z Langerovy studie vyplývá kritický a tak ka rebelantský
 postoj parconských autor k totalit . Na toto op ít zareagoval
 Ond ej Neff a p ídává svou zkušenost jakožto aktivního autora
 té doby. íká: „To, co jsme psali v osmdesátých letech, taky
 jist neslo symptomy té doby. [...] Snad í to je symptomatické,
 že se zde neschadno hledá heroický antirežimní postoj. Aleš
 Langer [...] se snaží n jaké rebelantské postoje nalézt a akcen-

tovat. Myslím, že je to marná snaha. Ta doba byla spíš k režimu lhostejná než rebelantská. [...] Symptom doby vidím právě v tomto obecně vyjadřovaném znechuceném ignorování komunistického panství“ (Neff 1994: 258). Dále srovnává postoj sci-fi osmdesátých let s léty šedesátými a jejich vztahem k tehdejší komunistické moci na příkladu Jiřího Marka a Estimíra Vejrdíka, jejichž díla měla co demaskovat, nebo se vyrovnávali ze zklamání z prvního objeví komunistické víry (Neff 1994: 258). V osmdesátých letech ale už nebylo co odhalovat, podle Neffa to byla doba jakési parodické deskripce, grotesek a skrytých posměšků na aktuální situaci. „Byla to v jistém smyslu také groteskní doba a její komické rysy se odrážely i ve sci-fi tvorbě. [...] Všichni jsme grotesky psali, někdy, jako třeba Ladislav Szalai, Ivan Kmínek, Jan Hlavíka, vyhradil jen ty. Symbolem epochy by rozhodně nemohl být Conan s krvavým mečem v ruce. Spíš unavený klaun, s polovypitou fľaškou zalezlý někde do kouta. Podle toho i sci-fi tvrdé etapy vypadala. Mnohdy to byla parodie na sci-fi, jako náš život byl parodií na život“ (Neff 1994: 259). Neff tedy ve sci-fi osmdesátých let nevidí žádnou podkopnickou činnost, žádné ústřední rebelantské cíle ani zaměřené protirežimní útoky, spíše parodii na sci-fi a parodizovanou skutečnost. Langer pak dále ještě svůj pohled na tuto literaturu vysvětluje generací: „Rebelantské sci-fi je však pro mne skryté v rámci jiném. A stále silněji jsem přesvědčen, že se jedná o recepci generací – jinými slovy, že stejná díla ve své době sobě byla na mou generaci rozdílným způsobem než na generaci Ondřeje Neffa“ (Langer 2004: 271). Každý z nich tedy vnímal parconskou sci-fi odlišně. Podle Neffa to byla (jednoduše a neúplně) parodie, podle Langer šlo o skrytou revoluci v zavedenému společenskému pořádku, avšak oba názory sdílí základní tezi, že se v ní objevuje reflexe soudobé reality.

Snaha o žánrové a typové rozdělení parconských autorů je přinejmenším osídlná, a to i přes ono společné ideologické zaměření, protože nelze jednoznačně charakterizovat jednotlivé autory podle vyznění jejich textů. Formálně šlo nejprve o povídky, což bylo pochopitelné dané už jen charakterem soutěže o Cenu Karla Čapka o nejlepší dekokofantastickou povídku.

Právě povídky byly totiž ideální formou pro širokou škálu použitých témat, motivů a žánrů. Mají dostatečný rozsah k vypracování vtipné a humorné sci-fi anekdoty, která by rozhodně sama o sobě pro rozsáhlý román nevystačila, ale na druhé straně ji lze využít jako prostředek pro morální poselství, obecnější lidské problémy a pro ztvárnění bezúšněšné budoucnosti. Proto nelze říci, které povídky typově obecně převládaly – auto i totiž v té době psali v duchu všech těchto možných kategorií. Využívali ironii, satiru, humor a grotesknost, nebo naopak vážné a tiživé dystopické vize nevhledné a bezúšněšné budoucnosti. Tragikomické motivy obyčejných až směšných charakterů zasazených do drsného světa a ešických závažných problémů jsou právě typovými devizami Jana Hlavíky a Ivana Kmínka, přitom ale Ivan Kmínek svého prvního Mloka vyhrál za povídku *Syntamor zasahuje*, která rozhodně přes svou vypointovanost žádné velké morální obecní ponaučení neskrývá a lze ji označit za jednoznačně humornou povídku s funkcí pobavit čtenáře, a dokonce v ní nelze najít tak úplně nic, co by bylo aspoň dobově čtenářem mohlo identifikovat jako kritiku totalitní společnosti. Zde vidíme to, o čem jsme už pojednávali, totiž že i auto i zaškatulkování na této parconské skupiny a podle Langer reflektující soudobou realitu se některými povídkami tomuto zařazení vymykají.

Parconská autorská základna, jak už bylo řečeno, byla sice neprofesionalizovaná, přesto Zdeněk Rampas považuje toto období za zlatý věk české sci-fi povídky, protože auto i se snažili i přes dříve na zábavnost svých děl literární úroveň mainstreamových autorů a mnohdy se jim to podle všeho dařilo (Rampas 2009), což bylo pravděpodobně dáno také tím, že v osmdesátých letech byl velkým tématem lov křídla a lidské problémy, přičemž jeden z hlavních rysů, díky kterému se díla žánrově odlišují od dekokofantastiky, a to právě v dekokost, fantastičnost, odklon od běžné zkušenosti a nereálnost, se sice vyskytoval, ale netvořilo jádro povídky, byl stále více odsouván do pozadí (Langer 2006: 12-13). Tímto auto i, a už záměrně i nezámyslně, navázali na dílo Josefa Nesvadby.

2.5 Bod zlomu

V souladu se Zdeňkem Rampasem takto nazýváme listopadovou revoluci, která byla zatím snad nejvýraznější předlouhým v dějinách v dekokofantastické literatuře. Mnoho nejúspěšnějších parconských autorů po revoluci na počátku devadesátých let vydalo své díla a poté přestalo psát, čímž uzavřeli tvrdou etapu sci-fi, která pak vstoupila do dosud nezmapované a kvantitativně nejrozsáhlejší etapy páte. Jaké byly příčiny tohoto odmlčení spousty parconských autorů? Rampas se ve stejnojmenném příspěvku předneseném na konferenci k fantastické literatuře konané v roce 2009 zabývá právě touto otázkou (viz Rampas 2009).

První příčinou je pravděpodobně už zmíněná tematika kritické reflexe totalitní doby. Ko-

munistický režim byl náhle pryč, s nímž spousta autorů zmizel bohatý inspirační zdroj. Útočit na totalitu, a už více i méně, bylo po revoluci poněkud zbytečné, skryté narážky v textech přestaly plnit svou funkci – a už rebelantskou i posmívačnou. Nebyl důvod, pro útočit nebo pro se posmívat totalitní době. Na jedné straně tyto narážky posilovaly spiklenecký vztah mezi autorem a tenátem [...]. Avšak na druhé straně se toto (p nejméně, že trochu jednostranně) změnilo stalo po listopadu 1989 jistou překážkou na další cestě české SF literatury“ (Langer 2006: 38). Skupina parconských autorů nyní ešila základní otázku – co tedy vlastně budeme psát? Jan Hlavík na si tuto otázku pokládal také: „Vše pro mě padalo marně, bez těch skrytých narážek už to nebude ta sranda atd. Jenže po každém mejdanu přichází ráno“ (Hlavík 1990a). Na povrch vyvstal generační rozdíl mezi těmi, kteří byli v období revoluce přibližně tyčkářiči a svá dospělá léta prožili s plným vnímáním totalitního soukolí, a mezi dvacátníky, kteří se nové době po stránce autorské přizpůsobovali snadněji. „Proč bychom se mohli od těch mladých nadsmrti lišit jen proto, že my [sic] jsme nežili v normálním státě? My se lišíme přistupem, lišíme se v tom, který není zásluhou“ (Hlavík 1990a). Podobně to cítila Eva Hauserová: „My sciisté se pravděpodobně nebudeme vracet k útokům na totalitu; ale co tedy vlastně budeme psát? – V tu chvíli jsem si uvědomila, že to je problém pro Ondřeje, pro Hlavíka, Kmínka nebo i pro mě, ale už to vlastně není problém pro dnešní dvacetileté, pro Adamoviče, Klímu, Kadlečkovou a ostatní, kteří se s těmi omezeními a tabu zas tak moc nesetkali nebo proti nim s fascinující přímou arostí bojují: ti lidé budou psát... prostě normálně. To, co by psali, kdyby žili v nějakém normálním státě. My, kteří máme za sebou pokřivené a traumatizující zkušenosti posledních dvaceti i více let, se asi od jejich generace budeme nadsmrti nějak lišit“ (Hauserová 1989).

Druhým důvodem bylo pravděpodobně nebyvalé rozšíření trhu s fantastickou literaturou obecně. Zároveň používáme termín fantastická, nikoliv pouze v dečkofantastické literatuře. Hojně se totiž začalo prosazovat také žánr fantasy, který se před revolucí takřka nevyskytoval, touha tenátského obecněstva po něm je tedy logická. Objevila se nová témata a noví autoři, vydala se spousta překládací literatury. V rámci sci-fi se objevily nové žánry, například cyberpunk, rozšířila se literatura zaměřená na akci a také poněkud prvoplánovitější díla brako-

vého typu s cílem pobavit tenáte bez nějakých obzvláštních podtěků přemýšlení. Spekulační a úvahová literatura sice nevymizela, ehož je ostatně důkazem například František Novotný, který píše dodnes a v roce 1991 obdržel za novellu *Ramax Mloka*, přičemž podle Langer je o jeden z myšlenkově nejsilnějších příběhů současné sci-fi (Langer 2006: 115), ale úvahová literatura se zkrátka objevila v pozici vedle nadprodukce sci-fi a fantasy s převažující zábavnou funkcí. Jako kdyby parconští autoři tušili, že o „malou echákovskou“ v dečkové fantastiku, ztvárněnou ujmou, jak to přeneseno, ale výstižně uvedl Neff, onoho „unaveného klauna s polovypitou fľaškou“ nebude v nové epoše místo vedle sci-fi a fantasy nikolikanásobně větší množství a široké škály kvalit.

Poměry kvality nad kvantitou obecně v osmdesátých letech jasně převládaly, autoři na sebe brali v téšinou zodpovědnost nejen pobavit, ale také předat tenáti myšlenku, sdělit mu něco závažnějšího. „Jako by se autoři styděli své tenáte e»jenom« bavit“ (Langer 2006: 68). Převažujícím měřítkem literární kvality přeroluční sci-fi se stala „tivost“, nikoliv propracovanost světa a postav, jak o tom ostatně píše i Pavel Kosatík: „V málokteré recenzi chybí sdělení, jestli je knížka, o níž se mluví, »tivá« nebo ne [...] . Te se to »dob e«, jaká úleva! Pak za jiná být zajímavé, o čem to je, jak je propracovaný svět, ve kterém se to odehrává, ale už chybí to, co já, a te se ocitám v nejsubjektivnějším subjektivně, považuju za podstatné: co je to za lovka, o kterém se mi v té knížce píše [...], a tak u tenáte, recenzent převažují hlediska vnější, ekl bych konzumentská [...]“ (Kosatík 1996). Tomuto nově vzniklému prostředí se nkteři fandomoví autoři přizpůsobili a psali nadále, například František Novotný, Ondřej Neff a Josef Pecinovský. Spousta jiných se nepřizpůsobila a podle všeho ani přizpůsobovat nechtěla – chyběla jim motivace a prostředí bolševismu, které v nich vyvolávalo touhu psát. Neff tuto tendenci identifikuje jako jakýsi „tlak“ spisovatele, který nutí psát a který se nedá naordinovat – a jakmile toto ustane, autor přestává psát pod „tlakem“ a tím pádem za jiná psát rutinu. „Záleží na tlaku. Já jsem kupříkladu litoval, když se ze scény vytratil Honza Hlavík nebo Ivan Kmínek – myslím, že to jsou autoři, které dnešní neofanové ani neznají. A pod jakým tlakem psali! Jenže, než aby psali rutinu, přestali psát“ (Neff 2000). Co ale úbytek tohoto spisovatelského „tlaku“ autorům přineslo, se měžeme o každém z nich individuálně pouze domnívat, souhrnně to ovšem s největší pravděpodobností byla listopadová revoluce a s ní přicházející změny společenského prostředí a knižního trhu. Pravděpodobně, výstižně a souhrnně zní slova Ivana Kmínka: „Snad nějak tak bych psal i dál, kdybych psal [Ivan Kmínek komentuje svou povídku *Nojo*], jenže už jsem měj. cítil, že o nějaké »malé«, rodinné echákovské sci-fi brzy přestane být zájem. To se samozřejmě taky stalo: na náš trh se přivalila lavina tisícovek titulů, které tu předit nemohly vyjít, a zejména ta sci-fi byla převalcována fantasy. Sci-fi tu pak hodně přestavovaly nekonečné »ady« fantastického světa do vlaku«, akční cyberpunkové i jiné e»žby«, apod. Ne že bych měl nějaký zásadní odpor třeba proti fantasy, ale prostě mě to moc nezajímá, není to mé jášalek e»je“ (Kmínek 2012a).

Pokračování p íšt

